

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter; given Stockholms slott den 14 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Clason.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, Stadsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Clason yttrar härefter:

Under åttonde huvudtiteln, punkt 143, i årets statsverksproposition har Kungl Maj:t, på min hemställan, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1924—1925 dels — med uteslutande av det nu i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget å 400,000 kronor till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar — ett ordinarie förslagsanslag av 400,000 kronor till folkundervisningens befräm-

Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter.

jande i rikets nordligaste gränsorter, dels ock till uppförande av folkskolebyggnader i rikets nordligaste gränsorter ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Sedan ifrågakvarande ärende, vilket vid tiden för statsverkspropositionens avgivande ännu icke befann sig i sådant skick, att det kunde föreläggas riksdagen, numera undergått erforderlig handläggning inom ecklesiastikdepartementet, anhåller jag att få ånyo föredraga detsamma inför Kungl. Maj:t.

*Tidigare
anslag. Nu-
varande an-
slagsfördel-
ning.*

För folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar har sedan år 1875 anslag utgått å riksstaten. Anslaget, som från början utgjorde 12,000 kronor, höjdes sedermera vid upprepade tillfällen: år 1889 till 25,000 kronor, år 1893 till 45,000 kronor, år 1906 till 90,000 kronor, år 1911 till 150,000 kronor, år 1915 till 225,000 och år 1918 till 300,000 kronor, med vilket belopp anslaget utgick till och med år 1922. Sistnämnda höjning var föranledd av riksdagens beslut om ny lönerreglering från och med år 1919 för lärarpersonalen vid folk- och småskolor. I riksstaten för förra halvåret 1923 var anslaget uppfört med ett belopp av 150,000 kronor. Enär anslaget för år 1921 överskridits med mer än 137,000 kronor, höjdes detsamma av 1923 års riksdag till 400,000 kronor, med vilket belopp det alltså för närvarande utgår.

Anslaget har av Kungl. Maj:t utdelats till de särskilda skoldistrikten huvudsakligen för följande ändamål: hyresbidrag till skolorna, bidrag till läraravlöningar, förhöjning av lärarpersonalens avlöning utöver stadgad minimiavlöning, lönetillägg för undervisning i slöjd utöver författningsenligt statsbidrag, belöning åt föreståndarinnorna för arbetsstugor för visat nit i meddelande av svensk språkundervisning, anskaffande och spridande bland ungdomen i finnbygden av svenska böcker och tidskrifter, inköp av undervisningsmaterieell samt beredande av inackordering vid skola av fattiga på längre avstånd från skolan boende skolpliktiga barn. Till berörda ändamål utgå av anslaget medel dels automatiskt på grund av Kungl. Maj:t en gång för alla meddelade beslut om fortlöpande årliga understöd, dels ock enligt av Kungl. Maj:t för varje år, efter framställningar från de olika skoldistrikten och efter vederbörande myndigheters hörande, fattade beslut angående fördelning av understöd för året. Dessutom lämnas av Kungl. Maj:t från fall till fall understöd till olika ändamål på grund av därom gjorda särskilda framställningar.

Enligt en från riksräkenskapsverket införskaffad uppgift utgjorde utgifterna från anslaget under år 1923 tillhopa 373,993 kronor 48 öre.

*Riksdagens
skrivelse
nr 201/1917.*

I skrivelse till Konungen nr 201 angående utredning i fråga om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län anförde 1917 års års riksdag med anledning av en inom riksdagen väckt motion i ämnet (II:204) följande:

Inom riksdagen har gjorts framställning i syfte att genom Kungl. Maj:ts försorg en fullständig utredning måtte verkställas om folkskoleväsendet i de

finsktalande delarna av Norrbottens län. Såväl statsmakterna som enskilda hava visat stor offervillighet, när det gällt främjandet av skolväsendet i de bygder, som i motionen avses.

Den skolform, man till en början begagnade sig av vid undervisningsverksamhetens bedrivande uti ifrågavarande delar av vårt land, var de flyttande mindre folkskolorna. Resultatet av undervisningen vid dessa har emellertid varit mycket klent, i anledning varav fasta skolor med längre undervisningstid inrättades, varvid dock med hänsyn till befolkningens gleshet på flertalet orter den huvudsakligen använda undervisningsformen blev den mindre folkskolan med heltidsläsning.

En stor roll vid uppfostringsarbetet i dessa trakter hava de s. k. arbetsstugorna spelat. I dessa, vilka ursprungligen uppstått med anledning av de svåra förhållandena under nödåret 1902, men kommit att fortsätta, då intresset och offervilligheten för dem visat sig stora, intagas fattiga barn i regel från de mest avlägsna byarna och lägenheterna, varest tillfälle till annan skolgång icke kan beredas, och fortgår i dessa arbetsstugor undervisningen hela läsåret.

På undervisningsresultatet ha givetvis inverkat de ofta bristfälliga metoder, som begagnas vid språkundervisningen. Olägenheterna härav komma emellertid att avhjälpas genom införande av en metodisk läsebok, utarbetad av professor K. B. Wiklund i Uppsala.

Trots ovan angivna åtgärder måste det med hänsyn till uti ifrågavarande trakter rådande säregna förhållanden ifrågasättas, om icke ännu mera från statens sida kunde och borde göras i förevarande avseende, och har det därför stått klart för riksdagen, att en utredning i motionens syfte bör komma till stånd.

Beträffande de principer, som för utredningen borde vara ledande, anser riksdagen, att densamma närmast bör gå ut på att utröna, vilka platser ännu sakna ett ordnat skolväsen, vidare huruvida en del mindre folkskolor på något folkrikare orter skulle kunna förvandlas till folkskolor, samt slutligen på vilka ytterligare platser skolhem eller arbetsstugor skulle kunna inrättas.

Dock vill riksdagen betona, att en mera energiskt driven undervisning i svenska språket icke bör äsyfta att undertrycka eller utrota finskan, utan i stället att befolkningen i denna gränstrakt må sättas i tillfälle få lära tala två språk. Målet är sålunda att bibringa alla uppväxande barn färdigheten att praktiskt använda svenska språket för sina behov. Allt, som kan innebära eller få sken av förtryck mot befolkningen däruppe, bör omsorgsfullt undvikas. Någon ovilja mot en på svenska språket meddelad undervisning eller mot svenska språkets utbredning över huvud taget torde icke någonstädes förefinnas, utan tvärtom hava från flera håll framställningar inkommit till vederbörande om erhållande av sådan undervisning.

Den utredning, varom här är fråga, synes lämpligen böra anförtros åt domkapitlet i Luleå, som för denna verksamhet ådagalagt stort intresse, och om utredningen skulle visa — såsom antagligt är — att ännu större uppoffringar från statens sida krävas för upphjälpande av undervisningen i dessa trakter, skola statsmakterna säkerligen icke undandraga sig dem. Men på samma gång måste staten ställa motsvarande krav på kommunernas egen bärkraft. Enligt vad riksdagen inhämtat ur uppgifter i Statistisk årsbok för år 1917 äro vissa kommuner i dessa trakter visserligen hårt skattetyngda, men på andra däremot torde man kunna ställa något större krav. I en

eventuellt blivande utredning bör därför ingå en undersökning angående ifrågavarande kommuners större eller mindre behov av understöd från statens sida för detta ändamål.

På grund av vad sålunda anförts anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte företaga en fullständig utredning om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län och därefter till riksdagen inkomma med de förslag, som av denna utredning kunna föranledas.

*Sakkunnig-
utredning rör-
ande folksko-
leväsendet i
de finskta-
lande delarna
i Norrbottens
län.*

Sedan folkskolöverstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1917 anbefallts avgiva förslag rörande sättet för den sålunda begärda utredningens verkställande, hemställde överstyrelsen i skrivelse den 27 december 1917 — med framhållande av att domkapitlet i Luleå icke ansåge sig för det dåvarande med tillgängliga arbetskrafter kunna verkställa utredningen — att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt överstyrelsen att utföra densamma och att därvid, i den mån så kunde finnas erforderligt, träda i samråd med domkapitlet i Luleå, ävensom bemyndiga överstyrelsen att för utredningens verkställande tillkalla högst fem sakkunniga för att inom överstyrelsen biträda vid utredningens verkställande. Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 18 januari 1918 åt överstyrelsen att på av denna föreslaget sätt verkställa utredningen. I skrivelse den 6 februari 1919 hemställde emellertid överstyrelsen, att utredningen måtte överlämnas åt för ändamålet särskilt tillkallade sakkunniga, enär överstyrelsen icke såge sig i stånd att för utredningsarbetet kunna bereda erforderliga arbetskrafter, så att det hela skulle kunna bli fullbordat inom erforderlig tid. Med bifall till överstyrelsens förslag bemyndigades, genom kungl. brev den 16 maj 1919 statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla fem sakkunniga för utredningens verkställande, varefter biskopen O. Bergqvist i Luleå, prostinnan Amanda Nyman i Haparanda, folkskolinspektören N. J. F. Almkvist i Skellefteå, agronomen W. L. Wanhainen i Luleå och folkskolläraren E. U. Eriksson i Karungi den 6 maj 1919 tillkallades att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredningen.

Med skrivelse den 25 november 1921 överlämnades de sakkunnigas betänkande till chefen för ecklesiastikdepartementet. Över betänkandet hava sedermera utlåtanden avgivits den 30 augusti 1922 av domkapitlet i Luleå efter hörande av vederbörande skolråd och folkskolinspektörer, den 17 november 1921 av länsstyrelsen i Luleå, den 6 mars 1923 av skolöverstyrelsen, den 9 november 1923 av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. och den 23 november 1923 av statskontoret. Vidare har länsstyrelsen med skrivelse den 19 september 1923 överlämnat på grund av Kungl. Maj:ts befallning infordrat yttrande i ämnet av centralstyrelsen för stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor.

Jag övergår härefter till att redogöra för de sakkunnigas betänkande och förslag; därvid jag i huvudsak följer den uppställning, som de sakkunniga vid sin behandling av ämnet följt.

I. Allmänna förhållanden inom de finsktalande delarna av Norrbottens län.

De sakkunniga redogöra först (sid. 15—20 i betänkandet) för den finskspråkiga befolkningens utbredning, därvid de sakkunniga hänvisa till en vid betänkandet såsom bil. 7 fogad karta. Den finsktalande befolkningen i nordligaste Sverige, yttra de sakkunniga, är utbredd på ett område av omkring 500 kvadratmil, vilket sträcker sig som ett drygt tre mil brett bälte från Bottniska viken norrut längs Torneälven upp till Korpilombolo sockengräns, 10 mil norr om Haparanda. Där drager sig språkgränsen åt väster och gör en ansenlig kurva söderut samt träffar Råneälven ett stycke söder om Polcirkeln, varpå den i det närmaste följer denna älv norrut till Nattavaara. Här viker den åter av åt väster och går ända fram till Luleälven, vars norra gren den sedermera följer uppåt till riksgränsen.

Den finskspråkiga befolkningens utbredning.

Det svenska språkets nordgräns följer det finska språkets sydgräns, ehuru i de övre delarna med smärre avvikelser in på det finsktalande området, där en zon med tvåspråkig befolkning på grund därav bildas.

Det område, som inneslutes av den sålunda angivna finska språkgränsen i väster och riksgränsen mot Finland i öster, består av följande församlingar:

Nedertorneå med Haparanda, Karl Gustaf, Hietaniemi, Övertorneå, Korpilombolo, Tarendö, Pajala med Muonionalusta kapellag och Junosuando annexförsamling, Karesuando, Jukkasjärvi med Vittangi kapellförsamling och Gällivare.

Hela folkmängden inom nämnda område utgjorde år 1919 57,688 personer, därav 17,659 endast finsktalande. Antalet tvåspråkiga (svenska och finska) anges till 15,154. Angående den finsktalande befolkningens utbredning inom olika socknar och samhällen ävensom dess rörlighet hava de sakkunniga uppgjort åtskilliga tablåer, till vilka jag tillåter mig att hänvisa. De sakkunniga framhålla, att på den egentliga landsbygden inom nämnda socknar befolkningen till den allra största delen är finsktalande.

I fråga om den finsktalande befolkningens härstamning lämna de sakkunniga (sid. 21—27) vissa uppgifter, varav de sakkunniga anse sig kunna draga följande slutsatser, nämligen: att den omständigheten att befolkningen är finsktalande, ingalunda är något bindande bevis för att den är av finsk härstamning; att icke heller de finska familjenamnen kunna tjäna såsom sådant bevis; att det finska språkets framträngande varit starkare än invandringen av personer av finsk nationalitet; samt att följaktligen ett stort antal av den enbart finsktalande befolkningen är av rent svensk härkomst. Språkgränsen är alltså enligt de sakkunnigas mening icke liktydig med nationalitetsgränsen, en omständighet, som de sakkunniga framhålla vara av stor betydelse vid bedömandet av de problem rörande språkundervisningen, vilka falla inom ramen för de sakkunnigas utredning.

Den finsktalande befolkningens härstamning.

Näringsliv
och kulturför-
hållanden.

Å sid. 28—47 i betänkandet behandla de sakkunniga den s. k. finnbyg-
dens näringsliv och kulturförhållanden. En sammanfattning härav åter-
finnes å sid. 47 i betänkandet.

II. Åtgärder för utbildning av lärare till finnbygdens skolor.

Under denna rubrik lämna de sakkunniga en redogörelse för dels små-
skoleseminariet i Haparanda från dess tillkomst till nuvarande tid (sid. 48—
56 i betänkandet), dels ock utdelningen av stipendier till sådana elever vid
övriga seminarier, som förbundet sig att viss tid tjänstgöra i skolor för
finska barn (sid. 57 och 58).

III. Folkskoleväsendets tillstånd och behov.

Undervis-
ningsväsen-
dets utveck-
ling till nu-
varande tid.

De sakkunniga lämna till en början en redogörelse för tidigare åtgärder
för religionsvård och folkupplysning inom de här ifrågavarande områdena
(sid. 59—63) samt för åtgärder efter folkskolestadgans tillkomst (sid. 64—79).
Efter att hava erinrat om tillkomsten år 1888 av de första med statsmedel
inrättade folkskolorna framhålla de sakkunniga såsom särskilt betydelsefull
den nyorganisation av skolväsendet i dessa trakter, som blev en följd av
1911 års riksdagsbeslut rörande inrättande av ytterligare ett stort antal
statsfolkskolor m. m. Å sid. 76—77 i betänkandet finnes införd en tabella-
risk översikt, utvisande antalet statsfolkskolor år 1919.

Härefter följer (sid. 80—106) ett kapitel om undervisningspråket och
därmed sammanhängande frågor. Till denna del av betänkandet ber jag att
senare i mitt anförande få återkomma.

Metoder vid
undervis-
ningen.

De sakkunniga redogöra vidare för metoden vid undervisningen (sid. 107
—110) samt företaga en undersökning rörande lämpligheten av läro- och
läseböcker med parallelltexter, vilken resulterar i att dylika läroböcker icke
anses lämpliga att användas i finnbygdens skolor. Resultatet av svensk-
undervisningen finna de sakkunniga vara synnerligen tillfredsställande (sid.
115—118).

Skolväsendets
nuvarande
ståndpunkt.

De sakkunniga lämna härefter (sid. 120—189) en redogörelse för skolvä-
sendets i finnbygden nuvarande ståndpunkt, därvid de till en början be-
handla skolväsendets ställning i allmänhet. De sakkunnigas framställning i
denna del berör skolformerna (sid. 120), antalet skolor (sid. 121), heltidslä-
sande och halvtidsläsande skolor (sid. 121—122), antalet lärare (sid. 122—
123), i skolorna den ³⁰/₁₀₀ 1919 inskrivna barn (sid. 123—125), antalet skolplik-
tiga, som icke deltaga i undervisningen i folkskolor och småskolor, under-
visningsmateriell (sid. 125—130) och inspektionen av skolväsendet (sid. 130).
Å sid. 130—187 redogöra de sakkunniga för skolväsendets ställning samt
ekonomiska förhållanden inom de skilda skoldistrikten. Redogörelsen för

skolväsendets nuvarande ståndpunkt avslutas med ett sammandrag över skolväsendets ställning år 1919, vilket sammandrag återgives å sid. 8 och 9.

Härefter följer i betänkandet en synnerligen ingående undersökning av de behov rörande skolväsendets förbättring inom de skilda skoldistrikten, som enligt de sakkunnigas mening förelägo vid tiden för betänkandets avgivande d. v. s. år 1921 (sid. 190—224).

Skolväsendets behov inom de skilda skoldistrikten.

Beträffande varje skoldistrikt angiva de sakkunniga, vad de för en tillfredsställande anordning av skolväsendet finna erforderligt i avseende på inrättande av nya skolor, genomförande av förändringar i befintliga skolformer, om- och tillbyggnad av skollokaler och lärarbostäder, nybyggnad av sådana lokaler och bostäder ävensom, för vissa distrikt, uppförande av skolor eller arbetsstugor.

Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna äro distriktsvis noggrant specificerade.

Emellertid framhålla de sakkunniga, att de framställda förslagen icke vare sig ifråga om åtgärdernas beskaffenhet eller beträffande de beräknade kostnaderna få betraktas såsom under alla förhållanden definitiva eller avsedda att i ett slag genomföras. Här om yttra de sakkunniga följande:

De framställda förslagen beträffande nya skolor och förändringar av skolformer äro emellertid icke avsedda att omedelbart realiserar, utan verkställigheten av förbättringarna måste i stället tänkas äga rum under en jämförelsevis lång tidsperiod. Under denna tid kunna givetvis inträffa sådana förändringar ifråga om befolkningsförhållanden och barnantal, att vissa avvikelser från de uppgjorda planerna på grund därav kunna bli erforderliga. Förslagen rörande nybyggnader av skolhus och lärarbostäder samt ombyggnader av lokaler göra icke heller anspråk på att i detalj vinna efterföljd. En närmare granskning av de lokala förhållandena vid den tidpunkt, då möjligheter att verkställa de ifrågasatta byggnadsarbetena föreligga, torde nämligen åtminstone i vissa fall komma att ge vid handen, att nu föreslagna planer på grund av förändrade förhållanden böra i större eller mindre omfattning revideras. Redogörelsen är fördenskull att betrakta mera såsom en översikt över skolväsendets behov, sådant detta för närvarande framträder, och mindre såsom en bestämd plan, vilken i alla detaljer skall följas.

De för nybyggnader samt om- och tillbyggnader av skolhus och lärarbostäder beräknade beloppen äro att anse endast såsom approximativa. Beräkningarna äro uppgjorda med ledning av de på våren 1921 rådande material- och arbetspriserna, och det inträffade priset är följaktligen iakttaget intill denna tidpunkt. Att byggnadskostnaderna det oaktat blivit jämförelsevis höga, beror på de till de flesta av de i denna utredning berörda orterna synnerligen dryga frakterna, vilka i väsentlig grad medverka till att byggnadsföretag i denna landsdel bli betydligt dyrare, än vad fallet är i allmänhet inom andra delar av landet, där kommunikationerna äro lättare och avstånden icke så stora.

Det antal skolhus och lärarbostäder samt det antal lärosalar och bostadsrum, som, därest de sakkunnigas planer bleve genomförda, skulle komma

Sammandrag över skolvä-

Skoldistrikt	Antal skolor										Antal lärare							Antal				
	folkskolor	småskolor	fasta mindre folkskolor	flyttande mindre folkskolor	med heltidsläsning		med halvtidsläsning		Summa skolor	i folkskolor	i småskolor	i fasta mindre folkskolor	flyttande mindre folkskolor	i skolor med heltidsläsning	Summa lärare	Antal		folkskolor	småskolor	fasta mindre folkskolor		
					folkskolor	småskolor	folkskolor	mindre folkskolor								läraravdelningar	undervisningsavdelningar					
																					mindre folkskolor	mindre folkskolor
Haparanda stad . . .	1	1	—	—	1	1	—	—	2	3	2	—	—	5	—	5	5	5	96	44	—	
Nedertorneå	8	8	6	—	8	8	5	1	22	16	14	6	—	35	1	36	36	37	408	262	102	
Karl Gustaf	5	6	3	—	5	6	3	—	14	9	6	3	—	18	—	18	18	18	216	131	53	
Hietaniemi	6	3	4	—	5	3	1	1	3	13	7	3	4	—	10	4	14	14	18	214	63	58
Övertorneå	7	5	13	—	7	5	13	—	25	9	5	13	—	27	—	27	27	27	257	124	223	
Korpilombolo	4	5	7	1	4	5	4	—	4	17	5	5	7	1	14	4	18	18	22	111	82	112
Tärendö	3	3	4	—	2	3	4	1	—	10	5	3	4	—	11	1	12	12	13	112	66	83
Pajala . . . . . (med Muonionalusta kapellag)	8	7	15	2	8	7	15	—	2	32	9	7	13	1	28	2	30 ⁸	30	32	249	114	210
Junosuando	3	3	3	—	3	3	3	—	—	9	4	3	3	—	10	—	10	10	10	91	35	28
Karesuando	1	1	2	—	1	1	—	—	2	4	1	1	2	—	2	2	4	4	6	17	59	36
Jukkasjärvi . . . . . (med Vittangi annex-forsamling)	8	7	10	—	7	7	8	1	2	25	11	10	10	—	28	3	31	31	34	194	114	108
Gällivare	5	5	29	4	5	5	27	—	6	43	5	5	29	4	37	6	43	43	49	138	90	527
Summa	59	54	96	7	56	54	83	3	20	216	84	64	94	6	225	23	248	248	271	2,103	1,184	1,540

¹ Landstingsskatten är icke medtagen i slutsumman av det uttaxerade beloppet. Lands-

² Häri ingår för skolbyggnaders uppförande kr. 120,906: 73.

³ Lärarbefattningarna i två skolor vakanta.

⁴ Här åsyftas med bidrag av statsmedel uppförda skolhus utom i tre fall, där staten helt Gällivare socken uppförda av järnvägsstyrelsen.

sendets ställning år 1919.

barn						Antal skolhus o. lärarbostäder		Ekonomiska förhållanden rörande skolväsendet ¹												
visade utl			som icke underrisades i distrikt, folk- o. småskolor	i skolpliktsåldern	Antal skol- hus upp- förda av	Summa skolhus	Antal lärarbo- städer	föryrda	Statsbidrag till skol- väsendet	Skol- distriktens egna utgifter för skolväsendet		Summa utgifter för skolväsendet		Uttaxering pr bevilnings- krona för						
flyttande mindre folkskolor	Skolor med									i skolpliktsåldern	skoldistriktet	inrymda i skolhus el. särsk. bostadshus	Kronor	öre	Kronor	öre	Kronor	öre	skolan	
	heltdagsläsning	halvdagsläsning	folk- och småskolor	Kr.	öre	Kr.	öre													
—	140	—	140	137	277	—	1	1	1	4	9,967	60	6,426	87	16,369	47	—	37	9	—
—	746	26	772	249	1,021	—	6	6	17	19	36,865	24	158,285	15	*195,150	39	7	47	12	60
—	400	—	400	190	590	1	2	3	8	10	28,592	34	10,571	47	39,163	81	3	—	16	41
—	239	96	335	68	403	—	1	1	2	12	21,740	62	13,274	54	35,015	16	3	92	10	62
—	604	—	604	170	774	—	5	5	5	22	41,153	77	37,404	11	78,557	88	2	86	13	14
40	263	82	345	87	432	1	2	3	5	13	22,470	—	5,907	63	28,377	63	7	20	17	81
—	232	29	261	55	316	—	3	3	4	8	11,770	—	7,489	—	19,259	—	12	10	23	70
27	573	27	600	293	893	—	5	5	8	22	37,443	91	27,540	37	64,984	28	6	15	15	27
—	154	—	154	52	206	—	2	2	3	7	12,784	10	13,733	90	26,518	—	10	98	24	19
—	76	36	112	3	115	—	3	3	1	3	7,890	15	2,868	85	10,759	—	3	50	9	—
—	345	71	416	154	570	2	15	17	22	9	223,913	04	435,418	31	659,331	35	4	30	8	75
63	686	132	818	358	1,176	9	1	10	11	32	170,230	50	462,517	31	632,747	81	5	01	10	70
130	4,458	499	4,957	1,816	6,773	13	46	59	87	161	624,821	27	1,181,437	51	1,806,233	78				

tingsskatten uppgick år 1919 till kr. 1:72 pr bevilningskrona.

bekostat skolhusen samt bestrider kostnaderna för deras underhåll. Därjämte äro två skolhus i

att tillföras de landsbygdsskoldistrikt, utredningen omfattar, framgår av följande av de sakkunniga uppgjorda tabell.

Skoldistrikt	Antal nu befintliga		Antal föreslagna nybyggn. av		Antal skolhus efter de föreslagna nybyggnadernas verkställande			Antal lärorsalar, som föreslås tillkomma genom			Antal lärobostäder, som bliva inrymda i särskilda bostadshus enligt de framlagda förslagen: för lärare i										
	skolhus	i skolhus eller särskilda bostadshus inrymda bostadslägenh. för lärare	skolhus	särskilda bostadshus ¹	nybyggnader	om- och tillbyggnader	Summa lärorsalar	folkskolor		småskolor			mindre folkskolor			Hela antalet rum					
								lägenheter	bostadsrum utom kök	summa rum	lägenheter	bostadsrum utom kök	summa rum	lägenheter	bostadsrum utom kök	summa rum	lägenheter	bostadsrum utom kök	summa rum		
Nedertorneå .	6	17	11	6	17	12	4	16	9	23	9	32	8	8	8	16	5	5	5	10	58
Karl Gustaf .	3	8	6	6	9	8	2	10	8	23	8	31	6	6	6	12	1	1	1	2	45
Hietaniemi . .	1	2	11	5	12	14	—	14	8	22	8	30	6	6	6	12	5	5	5	10	52
Övertorneå . .	5	5	12	8	17	17	3	20	12	33	12	45	10	10	10	20	9	9	9	18	83
Korpilombolo.	3	5	12	4	15	15	2	17	6	15	6	21	4	4	4	8	9	9	9	18	57
Tärendö . . .	3	4	5	4	8	5	2	7	6	16	6	22	5	5	5	10	3	3	3	6	38
Pajala	5	8	18	9	23	26	—	26	11	32	11	43	9	9	9	18	13	13	13	26	87
Junosuando .	2	3	3	3	5	4	3	7	4	11	4	15	4	4	4	8	2	2	2	4	17
Karesuando .	3	1	3	2	6	4	1	5	2	6	2	8	2	2	2	4	2	2	2	4	16
Jukkasjärvi .	17	22	3	2	20	6	1	7	3	8	3	11	3	3	3	6	2	2	2	4	21
Gällivare . .	10	11	27	7	37	26	5	31	8	23	8	31	12	12	12	24	20	20	20	40	95
Summa	58	86	111	56	169	137	23	160	77	212	77	289	69	69	69	138	71	71	71	142	569

Rörande kostnaderna, fördelade å de särskilda skoldistrikten, för de föreslagna ny- och ombyggnaderna av skolhus och lärarbostäder hava de sakkunniga uppgjort följande sammandrag.

Skoldistrikt:	Beräknade kostnader:
Nedertorneå	kronor 745,000: —
Karl Gustaf	» 530,000: —
Hietaniemi	» 730,000: —
Övertorneå	» 795,000: —
Korpilombolo	» 640,000: — ²
Tärendö	» 370,000: —
Pajala	» 1,100,000: —
Junosuando	» 235,000: —
Karesuando	» 200,000: —
Jukkasjärvi	» 240,000: —
Gällivare	» 1,065,000: —
Summa	kronor 6,650,000: — ³

¹ Här äro icke bostadslägenheter, som föreslås skola inrymmas i skolhusen, inräknade.

² Eventuellt 520,000 kronor.

³ Eventuellt 6,530,000 kronor.

IV. *De sakkunnigas förslag till skolväsendets förbättring.*

Sedan de sakunniga i det föregående angivit så att säga de faktiska förutsättningar, från vilka man har att utgå, då det gäller åtgärder till skolväsendets förbättrande i dessa trakter, övergå de till att redogöra för de förslag, de ansett sig böra i sådant hänseende framställa (sid. 225—299).

Härvid framföra de till en början några allmänna synpunkter på hela detta skolproblem, vilka synas mig böra här återgivnas.

*Allmänna
synpunkter.*

De kasta först en återblick på det hittills bedrivna arbetet till skolväsendets upphjälpande i förevarande delar av Norrbottens län och sammanfatta resultaten av detta arbete.

Staten har sedan år 1874 vidtagit omfattande åtgärder till skolväsendets upphjälpande i berörda landsdelar och påtagit sig stora ekonomiska uppoffringar därför. Denna omsorg har givit till resultat, att lärarutbildningen blivit utvidgad och förbättrad, att ett flertal nya skolor tillkommit, att skolformerna i allmänhet förbättrats, att i synnerhet mindre folkskolor ombildats till egentliga folkskolor, och att de flyttande mindre folkskolorna, vilka förr voro mycket talrika, praktiskt taget upphört att existera. Därjämte hava de förut mycket ogynnsamma förhållandena i fråga om skollokaler och lärarbostäder väsentligt förbättrats, liksom ock möjligheterna i övrigt för ernående av ett tillfredsställande resultat av uppfostran och undervisning i folk- och småskolor.

Men strävandena från statens sida att i Norrbottens finsktalande bygder sprida kunskap i svenskt språk och om svensk kultur hava icke begränsats till enbart folkskoleväsendet, utan därjämte hava betydelsefulla åtgärder vidtagits även i andra avseenden. Genom anslag av statsmedel hava nämligen barn av finsktalande föräldrar kunnat inackorderas i svenska hem inom länets kustbygd för övning i svenskt talspråk; bygdekurser hava anordnats och bibliotek inrättats, varjämte svenska böcker samt opolitiska tidningar och tidskrifter utdelats.

Genom de uppoffringar, staten sålunda iklätt sig, har kännedomen om det svenska språket trängt in till nästan alla bebodda delar av finnbygden, under det att det finska språkets förutvarande så gott som allena rådande ställning blivit bruten. Den ökade kunskap i det svenska språket, som befolkningen vunnit, har givit den tillfälle dels att i en vida större utsträckning än förut träda i direkt personlig beröring med landets övriga, enbart svensktalande befolkning, dels att stifta bekantskap med den svenska litteraturens rika skatter. Den förändring i den finsktalande befolkningens ställning, som till följd därav på nu nämnda områden inträtt, har ovedersägligen lyft den upp till en högre kulturell ståndpunkt, lärt den uppskatta svensk andlig odling och väckt aktning för och kärlek till den svenska kulturen i allmänhet. I detta förhållande ligger ock till stor del den fasta grunden för den starka samhörighetskänsla med Sverige, som denna befolkning nu känner, och åt vilken känsla den giver uttryck bland annat genom att framställa önskemål om ytterligare åtgärder för svenskspråkighetens befrämjande.

Det är sålunda, enligt de sakkunnigas uppfattning, glädjande att kunna konstatera, att de förhoppningar, riksdagen gång efter annan och i synnerhet år 1911, då, efter framställning av domkapitlet i Luleå, betydande anslag till skolväsendets förbättring beviljades, uttalat, i stort sett blivit infriade. Genom de uppoffringar, som staten iklätt sig för skolväsendets höjande

i dessa trakter, har folkundervisningen nått en sådan ställning, att den väl uthärdar en jämförelse med förhållandena inom skoldistrikt på landsbygden i andra delar av Sverige.

Härefter anföra de sakkunniga de skäl, som de anse tala för att staten påtager sig fortsatta och ökade ekonomiska uppoffringar för skolväsendet i denna landsända.

Ehuru de sakkunniga alltså hava blicken öppen för de stora framsteg, som blivit gjorda under de senaste fyra decennierna, finna de likväl mycket starka skäl tala för, att från statens sida allt framgent åtgärder vidtagas till ytterligare höjande av de ifrågavarande trakternas andliga odling. Det förnämsta skälet till en sådan fortsatt verksamhet ligger givetvis däri, att de allmänna förhållandena, som i regel äro svåra att ordna i gränstrakter, i närvarande tid äro i särskild grad ömtåliga inom finnbygden på grund av den uppmärksamhet, som utifrån är riktad på denna del av det nordligaste Sverige. Detta främmande intresse har ock, såsom förut i korthet erinrats om, tagit sig uttryck i en agitation med uppenbart syfte att på allt sätt motverka svenskundervisningen inom de finsktalande delarna av Norrbotten.

Ett annat viktigt skäl till att anspråk på fortsatta uppoffringar från statens sida för denna del av landet måste framställas är givetvis, att de rika naturliga tillgångar, som här finnas, icke förutan ytterligare ekonomiskt understöd och ett fortsatt upplysningsarbete kunna tillvaratagas och på det för landet i dess helhet bästa sättet utnyttjas. Kännedomen om ifrågavarande traktors stora materiella möjligheter och kunskapen om dessas rationella utnyttjande är nämligen ännu i många avseenden mycket bristfällig.

De sakkunniga inse tillfullo, att en mångfald samverkande åtgärder på olika områden äro nödvändiga för att en mera betydelsefull förändring härutinnan skall kunna inträda. Framför allt äro förbättrade kommunikationer genom anläggande av flera järnvägar och av en mängd landsvägar av olika typer ett grundvillkor för det ifrågavarande områdets framtida utveckling. Men lika viktigt är det dock, att den andliga odlingen icke bliver försummad utan på allt sätt främjad och understödd, och därvid måste särskild uppmärksamhet ägnas åt folkundervisningen såsom grundval för befolkningens andliga fostran.

I denna senare omständighet samt i de förut omnämnda allmänna förhållandena ligga, enligt de sakkunnigas uppfattning, de tyngst vägande skälen för staten att ikläda sig de ökade kostnader, som följa av ett tillmötesgående mot befolkningens krav på förbättrad undervisning och uppfostran för den uppväxande ungdomen.

Slutligen yttra sig de sakkunniga på följande sätt angående riktlinjerna för statens framtida verksamhet på ifrågavarande område.

I fråga därefter om arten av de dispositioner, som beträffande skolväsendet nu böra vidtagas, hava de sakkunniga på grund därav, att de åtgärder, som hittills vidtagits i detta avseende, visat sig medföra goda resultat, vunnit den övertygelsen, att de framtida strävandena i huvudsak böra följa samma riktlinjer som hittills, ehuru i vissa fall, såsom närmare framgår av det efterföljande, en utvidgning av statens understödjande verksamhet ansetts ofrånkomlig.

Beträffande särskilt skolornas klassantal hava de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå, att finnbygdens skolor särställas genom föreskrift om an-

ordnande av en obligatorisk sjunde klass, utan bör det fortfarande tillkomma skoldistrikt att på eget initiativ besluta dylik utvidgning, så snart förutsättningar därför äro för handen.

Vad härefter beträffar de sakkunnigas olika förslag kommer jag att i den följande redogörelsen för desamma hänföra dem till två huvudgrupper, nämligen

A. *Statsanslag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet* samt

B. *Åtgärder, för vilka kostnaderna avses skola utgå ur förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar.*

Härtill kommer några för skolväsendet i förevarande delar av Norrbotten visserligen betydelsefulla men mera på sidan om nyssberörda åtgärder liggande frågor, vilka av de sakkunniga jämväl upptagits till behandling och för vilka jag till sist skall i korthet redogöra, nämligen frågan om nybyggnader för småskoleseminariet i Haparanda, statsskolornas betydelse och framtida ställning, undervisningsspråket samt den fortsatta undervisningens organisation. Dessa senare frågor, vilka icke nu torde påkalla särskild framställning till riksdagen, kommer jag att i det följande behandla under rubriken

C. *Övriga frågor av betydelse för skolväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län.*

A. Statsanslag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet.

De av de sakkunniga föreslagna åtgärder i fråga om byggnader för folkskoleväsendet i dessa trakter gälla *dels* beviljande av statsbidrag för uppförande av skollokaler och lärarbostäder, *dels ock* beviljande av statsbidrag till uppförande av skolhemsbyggnader.

De sakkunnigas förslag i fråga om statsbidrag till uppförande av skollokaler och lärarbostäder (sid. 247—256) ansluter sig till och har såsom grundval ovanberörda redogörelse för distriktens byggnadsbehov för skolväsendet.

Statsbidrag till uppförande av skollokaler och lärarbostäder.

De sakkunniga framhålla härvid till en början de svårigheter, som mött för anskaffande av skollokaler.

De största svårigheter, som möter skolråden i deras arbete för skolväsendets ordnande, består i anskaffandet av lämpliga skollokaler och lärarbostäder. Särskilt är detta förhållandet i de till arealen vidsträckta distrikt på landsbygden, där skolornas antal på grund av befolkningens kringstriddhet i en mängd små byar måste bli jämförelsevis stort. I den landsdel, denna utredning omfattar, föreligger sådan befolkningsgleshet i alla skoldistrikt. Till följd därav och med anledning av den ringa ekonomiska bärkraft ifråvarande skoldistrikt hittills ägt, har behovet av skolbyggnader icke kunnat tillgodoses i den utsträckning, som på grund av antalet inrättade skolor varit påkallad. Här har det nämligen i främsta rummet gällt att tillse, att en så stor del som möjligt av de skolpliktiga barnen erhöles tillfälle till åt-

minstone någon ordnad skolundervisning. I första hand hava därför skolor anordnats och lärare anskaffats, under det att de yttre betingelserna för skolornas verksamhet däremot fått träda i bakgrunden.

Ställningen på detta område framgår tydligast av det förhållandet, att på landsbygden inom det finsktalande området skolornas antal för närvarande uppgår till 216, medan skolhusen däremot icke äro flere än 58.

Övriga erforderliga skollokaler och lärarbostäder förhyras av enskilda personer. I en del fall kan det visserligen lyckas att på detta sätt erhålla skollokaler och bostadsrum, som kunna betecknas såsom någorlunda tillfredsställande, men detta sker endast undantagsvis. I regel däremot äro de på detta sätt anskaffade lokalerna icke nöjaktiga. Det är för övrigt helt naturligt att så skall vara fallet. Bostadsförhållandena äro nämligen i de flesta mindre byar mycket primitiva, befolkningen är trångbodd och behöver för eget bruk disponera de utrymmen, som finnas. Det blir därför oftast otillräckligt stora och illa ombonade boningsrum samt sommar- eller bagarstugor, som uthyras till skolorna.

Beträffande byggnadsbehovets omfattning framhålla de sakkunniga, i anslutning till den tidigare i detta avseende lämnade redogörelsen, följande:

Från vilken synpunkt man än ser saken, är alltså skolhusbyggnadsfrågan för närvarande församlingarnas mest brännande ekonomiska fråga, vilkens stora omfattning framgår bland annat av den omständigheten, att inom här ifrågavarande landsbygds skoldistrikt erfordras skolbyggnader för icke mindre än 6,650,000 kronor. därest de mest påtagliga bristerna på detta område skola kunna avhjälpas.

Av den å sid. 223 i betänkandet (sid. 10 i det föregående) intagna översikten framgår, att 167 nybyggnader äro av behovet påkallade, av dem 111 skolhus. Då det för närvarande finnes 58 skolhus, skulle alltså efter den erforderliga byggnadstidens utgång finnas tillsammans 169 skolhus.

Särskilda bostadshus för lärare erfordras i 56 fall. Därest någon lindring i boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor med anledning av därom vid 1921 års riksdag väckta förslag skulle komma att medgivas, skulle med sannolikhet en icke oväsentlig besparing i de för bostadshusen beräknade sammanlagda kostnaderna kunna ske. Hur stor denna besparing skulle bliva, kan givetvis icke nu ens approximativt beräknas.

Angående kommunernas förmåga att själva bära utgifterna för anskaffande av erforderliga skollokaler anföra de sakkunniga huvudsakligen följande.

Även om det förhållandet, att de förändrade bestämmelser rörande den kommunala beskattningen, som av 1920 års riksdag antogos, säkerligen komma att bidra till en i vissa avseenden väsentligt förbättrad ekonomisk ställning speciellt för de norrländska kommunerna, hålles i sikte, synes det dock de sakkunniga uppenbart, att skoldistriktet själva icke äro mäktiga att lösa en byggnadsfråga av denna omfattning. Behoven på skilda områden i dessa trakter äro nämligen så stora, att den kommunala skattebördan, även om den ekonomiska situationen på grund av förändrade skattelagar blir gynnammare, likväl allt fortfarande måste bliva högst betydande. Särskilt växa utgifterna för väganläggningar, fattigvård och kommunala samlingshus i stor omfattning. De sakkunniga hava alltså funnit den ekonomiska ställningen inom ifrågavarande skoldistrikt vara av den beskaffenhet, att den icke tål vid de ytterligare påfrestningar, som en lösning av skolhusbygg-

nadsfrågan genom uttaxerade eller upplånade medel skulle medföra. Under alla omständigheter skulle det dröja till en långt avlägsen framtid, innan de behov, som nu föreligga, bleve fyllda.

Vidare framhålles att, oaktat staten övertagit så gott som alla de med lärarnas kontanta avlönande förenade utgifter, skoldistriktens utgifter för skolväsendet dock uppgå till avsevärda belopp. Till belysande härav åberopa de sakkunniga en tablå (sid. 251), av vilken framgår, att dessa utgifter för år 1919 utgjorde 1,175,010 kronor 64 öre eller 65,7 procent av samtliga utgifter för skolväsendet, vilka uppgingo till en summa av 1,789,864 kronor 31 öre. Uttaxeringen per bevillningskronan för skolväsendet uppgick för nämnda år enligt de sakkunnigas uppgift till följande belopp för de särskilda skoldistrikten.

Nedertorneå	kronor	7: 47
Karl Gustaf	»	3: —
Hietaniemi	»	3: 92
Övertorneå	»	2: 86
Korpilombolo	»	7: 20
Tärendö	»	12: 10
Pajala	»	6: 15
Junosuando	»	10: 98
Karesuando	»	3: 50
Jukkasjärvi	»	4: 30
Gällivare	»	5: 01

Skoldistriktens utgifter äro sålunda, framhålla de sakkunniga, oaktat de betydande statsbidragen, relativt stora. Ehuru i de för de skilda skoldistriktten upprättade byggnadsplanerna endast upptagits de mest nödvändiga nybyggnaderna och förbättringsarbetena, förmå fördenskull distriktten icke utan statshjälp lösa denna fråga. Överlämnades lösningen åt distriktten själva, skulle därav endast följa ett sådant försenande och undanskjutande av byggnadsverksamheten, att skolväsendets framtida utveckling i dessa trakter därigenom i hög grad äventyrades.

För att undvika därmed följande ytterligare efterblivenhet på skolbyggnadsverksamhetens område måste, enligt de sakkunnigas mening, statsbidrag beviljas till uppförande av skollokaler och lärarbostäder i skoldistriktten inom de finsktalande delarna av Norrbottens län.

Vid beräkning av det anslagsbelopp, som för beviljande av dylika statsbidrag skulle vara erforderligt, utgå de sakkunniga från den förut lämnade redogörelsen för distriktens byggnadsbehov.

Enligt den å sid. 10 i det föregående intagna tabellariska översikt skulle 167 nybyggnader vara av behovet påkallade, därav 111 skolhus och 56 särskilda bostadshus. Kostnaderna för nybyggnaderna beräknas såsom av sammanställningen å sid. 10 framgår till 6,650,000 kronor. Någon besparing å nämnda belopp anse de sakkunniga kunna ske genom den lindring i fråga om skyldighet att bygga särskilt bostadshus åt lärare, som vidtagits genom kungörelsen den 26 september 1921 angående ändring i boställsordningen. Av kostnaden skulle

församlingarna, därest arbetena och kostnaderna fördelades på 10 år, kunna bidraga med omkring hälften eller 3,000,000 kronor. I statsanslag skulle alltså erfordras 3,000,000 kronor eller 300,000 kronor för år under 10 år.

De sakkunniga hemställa fördenskull om förslag till riksdagen att såsom bidrag till uppförande av nya skolbyggnader samt till ombyggnad av redan befintliga men för sina ändamål i nuvarande skick olämpliga skolbyggnader i skoldistrikt inom de finsktalande delarna av Norrbottens län bevilja ett anslag av 3,000,000 kronor att utgå med 300,000 kronor årligen från och med år 1923 under 10 år.

Då statsbidraget givetvis borde anpassas efter de skilda skoldistriktens behov och ekonomiska ställning och sålunda icke kunde utgå med på förhand bestämda belopp eller med viss procentuell del av de beräknade byggnadskostnaderna, föreslå de sakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas, dels att i varje särskilt fall pröva storleken av det statsbidrag, som må utgå, dels att utfärda de närmare villkor och föreskrifter för statsbidrags utgående, som kunde finnas erforderliga. Med hänsyn därtill att kommunerna icke torde vara mäktiga att anskaffa för byggnadsarbetenas påbörjande erforderliga belopp, anse de sakkunniga erforderligt, att statsbidrag till skoldistrikt medgives utgå med hälften vid arbetets påbörjande. En fjärdedel av statsbidraget skulle utdelas, då byggnaden vore under tak, och en fjärdedel slutligen, sedan byggnaden blivit avsynad och godkänd.

I anslutning härtill framlägga de sakkunniga ett utkast till bestämmelser rörande statsbidrag för skolhusbyggnader. Av berörda utkast, som är avfattat i huvudsaklig överensstämmelse med de föreskrifter, som äro givna i kungörelsen den 27 februari 1920, nr 145, angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Västerbottens och Norrbottens län för skolhemsbyggnader och deras inredning, anser jag mig böra här återgiva följande paragrafer, vilka innehålla de för statsbidrags tilldelande och åtnjutande grundläggande villkoren och bestämmelserna.

§ 1.

1. Statsbidrag till uppförande och inredning av skolbyggnader och lärarbostäder må till skoldistrikt med finsktalande befolkning inom Norrbottens län utgå med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer efter prövning av skoldistriktets ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter.

2. Statsbidrag må jämväl utgå till ombyggnad av äldre skolbyggnader da sådan för erhållande av tillfredsställande skollokaler är erforderlig, och skall därom i tillämpliga delar gälla, vad här nedan sägs angående statsbidrag till uppförande och inredning av skolbyggnad.

§ 2.

1. Skolbyggnad, för vars uppförande statsbidrag utgår, skall förläggas till en med hänsyn till dess ändamål välbelägen och i övrigt lämplig tomt.

Skolbyggnad skall innehålla för det avsedda barnantalet tillräckligt antal rum av tillfredsställande storlek och form jämte övriga nödiga utrymmen.

Särskilt skall tillses, att nödigt utrymme beredes för en ordnad undervisning i gymnastik.

Tomten skall inhägnas, planeras och planteras samt inrymma lämpligt planteringsland.

Erforderlig tillgång till vatten beredes, där så ske kan, genom vattenledning och eljest genom brunn å tomtområdet.

Nödig utfartsväg anläggas och underhålles.

2. Lärarbostad skall så anordnas, att i gällande boställsordning meddelade föreskrifter bliva uppfyllda.

§ 6.

Skoldistrikt, åt vilket beviljats statsbidrag till uppförande av byggnad eller bostadshus, är pliktigt:

att i enlighet med fastställda ritningar och i övrigt givna föreskrifter låta uppföra beslutad byggnad;

att, sedan skolhus eller bostadshus blivit färdigbyggt och i vederbörlig ordning avsynat, ansvara för byggnadernas vård och underhåll, där ej Kungl. Maj:t vid statsbidragets beviljande annorledes beslutat;

att brandförsäkra byggnaderna till av länsstyrelsen godkänt belopp; samt

att i övrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Å sid. 260—265 i betänkandet framlägga de sakkunniga sitt förslag angående beviljande av statsbidrag till uppförande av skolhemsbyggnader.

Rörande behovet av skolhem anföra de sakkunniga:

På grund av den vitt spridda bosättningen med många småbyar och ett mycket stort antal avsides liggande enstaka gårdar har det inom skoldistriktet i finnbygden städse mött stora svårigheter att bereda undervisning åt alla skolpliktiga och att åvägabringa en någorlunda jämn skolgång i de små skolorna ute i avlägset liggande byar, där skolvägen är lång. Visserligen har ställningen i detta avseende blivit mycket förbättrad, sedan statsbidrag för inackordering av på längre avstånd från skolan boende skolpliktiga barn av fattiga föräldrar blivit beviljade och ännu mer på grund av arbetsstugornas verksamhet, men det oaktat återstå dock, enligt de officiella statistiska uppgifterna, icke mindre än 377 barn, som på grund av lång skolväg eller av annan anledning icke komma i åtnjutande av någon undervisning. Enligt de sakkunnigas uppfattning är dock denna siffra icke ett uttryck för det verkliga förhållandet. En missvisning, som till huvudsaklig del kan anses vara beroende på en ännu icke i alla avseenden fullt tillförlitlig skolbokföring, föreligger uppenbarligen. Att så är fallet har tydligt trätt i dagen vid de sakkunnigas undersökning rörande antalet av de skolpliktiga barn från skilda byar, som sakna möjligheter till skolgång, och för vilka tillfällen till inackordering på ett eller annat sätt fördenskull borde beredas. Detta antal uppgår till över 400. De arbetsstugor, som nu finnas, kunna icke mottaga större antal barn än det intagna, nämligen under läsåret 1919—1920 226¹ från skoldistrikt med finsktalade befolkning, och inackordering i enskilda hem kan icke heller, även om därför erforderligt belopp finnes tillgängligt, beredas åt nämnvärt större antal barn än för närvarande.

Statsbidrag till uppförande av skolhemsbyggnader.

¹ Verksamheten var då inställd vid två arbetsstugor. Numera kunna omkring 300 barn utan svårighet intagas i stiftelsens arbetsstugor.

De sakkunniga framhålla härafter de fördelar, som äro förenade med undervisningens meddelande i skolhem jämfört med beredande av undervisning genom inackordering i enskilda hem.

Med avseende särskilt på inackorderingen i enskilda hem anse de sakkunniga sig böra framhålla, att, även om lämpliga hem, i vilka de inackorderade barnen både få nöjaktig vård och i övrigt god fostran, i det övervägande antalet fall kunna anskaffas, så finnas dock många inackorderingshem, där barnen visserligen bli väl behandlade och erhålla tillräcklig kost, men där någon sådan uppfostran, som kan giva impulser till framtida gagnande verksamhet i egen hembygd icke förekommer. Det vore fördenskull i ett stort antal fall en uppenbar fördel och till mycket stort gagn för de barn, som måste skiljas från sina hem under skoltiden, om inackorderingen i enskilda hem successivt kunde upphöra, och barnen i stället beredas tillfälle till skolgång genom intagning i skolhem eller i arbetsstugor. Därigenom skulle tillika ett icke obetydligt antal mindre folkskolor med litet barnantal kunna indragas.

Skolhem finnas för närvarande icke inom finnbygden, och de arbetsstugor, som äro inrättade, äro icke tillräckliga för att bereda möjlighet till skolgång för alla avsides boende skolpliktiga barn. Ännu mindre kunna de fylla det stora behov, som skulle uppstå, därest inackorderingen i enskilda hem på en gång upphörde. Tills vidare måste fördenskull den enskilda inackorderingen bibehållas. På grund av den förändrade framtida ställning, arbetsstugorna, enligt de sakkunnigas förslag, komma att intaga, är det sannolikt, att nya sådana icke annat än i undantagsfall komma till stånd. Det behov av inackordering, som nu föreligger, och det, som framdeles kan komma att uppstå, torde därför i regel böra täckas genom inrättande av skolhem.

Kostnaderna för ett fullständigt genomförande i enlighet med de sålunda uttalade principerna av skolhemsidén beräkna de sakkunniga på följande sätt.

Enligt den undersökning, de sakkunniga verkställt rörande hithörande förhållanden, vore, därest undervisning genom intagning i skolhem skulle beredas dels de barn, som nu sakna undervisning, dels de barn, som för närvarande kunna sägas vara mindre lämpligt inackorderade, icke mindre än 12 skolhem för sammanlagt 390 barn erforderliga. Kostnaderna för dessa skolhem hava av de sakkunniga beräknats till 75,000 å 90,000 kronor för varje och till 975,000 kronor för samtliga.

Av ekonomiska skäl och ej minst med hänsyn till församlingarnas bärkraft framlägga emellertid de sakkunniga följande modifierade kostnadsberäkning.

Intill dess att ett så stort antal skolhem kan inrättas, att alla de barn, som nu sakna undervisning, samt alla de avlägset boende skolpliktiga barn, som nu måste inackorderas i enskilda hem, kunna i skolhem intagas, bör, enligt de sakkunnigas mening, det mindre antal inrättas, som är erforderligt för beredande av skolgång åt en större del av de barn, vilka för närvarande varken kunna intagas i arbetsstuga eller inackorderas i enskilda hem och vilka följaktligen äro i saknad av all skolundervisning.

Antalet av för detta ändamål erforderliga skolhem framgår av följande översikt.

Skoldistrikt	Antal erforderliga skolhem	Antal barn, för vilka skolhem bör uppföras	Plats, till vilken skolhem bör förläggas	Föreslagen skolform för denna by	Beräknad kostnad kronor
Korpilombolo	1	40	Narken	B 1	90,000
Pajala	1	40	Muodoslombolo	B 1	90,000
Gällivare	2	30	1. Vitträsk	B 2	80,000
	—	40	2. Hakkas	B 1	90,000
Summa	4	150			350,000

Av den sålunda beräknade kostnaden 350,000 kronor anse de sakkunniga, att kommunerna kunna bära 50,000 kronor eller något mer än 14 procent, varjämte församlingarna bära bestrida kostnaderna för inköp av tomt, anskaffande av ritningar och dylikt. Av statsmedel skulle alltså utgå ett belopp av 300,000 kronor. Anslaget bör enligt de sakkunnigas mening fördelas på 3 år med 100,000 kronor varje år.

I fråga om grunderna och sättet för statsbidragens utgående anse de sakkunniga, att bestämmelserna i kungörelsen den 27 februari 1920 nr 145 angående statsbidrag till uppförande och inredning av skolhemsbyggnader i de svensktalande lappmarksförsamlingarna bära göras tillämpliga jämväl å statsbidrag till skolhem i finnbygden.

Ledamoten av de sakkunniga folkskolläraren E. A. Eriksson har i ett särskilt yttrande (sid. 380—382 i betänkandet) bland annat förordat att anslaget till folkskolebyggnader höjes till minst 4,000,000 kronor, samt att staten erlägger 75 % av kostnaden för skolhusbyggnaderna.

Särskilt yttrande.

Domkapitlet i Luleå har över de sakkunnigas förslag inhämtat yttranden från vederbörande skolråd och folkskolinspektörer.

Myndigheternas yttranden i byggnadsfrågorna.

Mot de sakkunnigas förslag ifråga om statsbidrag till uppförande av skolhus och lärarbostäder samt skolhemsbyggnader har i princip icke gjorts någon erinran från skolrådets och folkskolinspektörernas sida, utan flertalet av dem uttala sig tvärtom positivt tillstyrkande om förslaget.

Skolråd och folkskolinspektörer.

Åtskilliga av skolråden meddela, att vissa av de sakkunniga föreslagna åtgärderna till skolväsendets förbättring genom nya byggnaders uppförande m. m. redan blivit vidtagna. Andra hysa från de sakkunniga avvikande meningar om i vilka hänseenden (med avseende å nya skolors förläggning o. s. v.) dylika förbättringsåtgärder äro erforderliga och lämpliga.

Övertorneå skolråd framhåller, att församlingen icke förmår bära kostnaderna för genomförande av de sakkunnigas byggnadsprogram efter den fördelningsgrund, de sakkunniga förordat. Skolrådet anser, att församlingen

på sin höjd kan draga 10 % av byggnadskostnaderna. Liknande synpunkter göras gällande av *Pajala* och *Junosuando* skolråd. *Pajala* skolråd betonar, att skolhusbyggandet icke bör ske i forcerat tempo samt att statsbidraget bör utgå med upp till 75 % av kostnaderna. *Junosuando* skolråd anser, att församlingen icke kan bära någon nämnvärd del av kostnaderna utan att staten bör påtaga sig, om icke hela, så dock huvudparten därav.

Jukkasjärvi skolråd håller före, att byggnadskostnaderna med hänsyn till i dessa trakter gällande höga virkes- och fraktpriser äro för lågt beräknade.

Folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde betonar särskilt skolhemmens stora betydelse. Enligt hans mening måste skolorganisationen i dessa församlingar i stor utsträckning byggas på inrättandet av dylika hem. Anslaget till skolhem anser han för lågt beräknat. En höjning till åtminstone 150,000 kronor för år synes erforderligt. Den av de sakkunniga föreslagna byggnadstiden för skolhem och lärarbostäder, 10 år, anser han för lång; bör sättas till 5 à 6 år.

Domkapitlet i Luleå. Domkapitlet i Luleå instämmer i de sakkunnigas förslag om uppförande av såväl folkskole- som skolhemsbyggnader samt framhåller omöjligheten för församlingarna att avhjälpa bristerna i avseende å skollokaler, utan att staten ingriper. I fråga om skolhemmen uttalar domkapitlet, att då i en by finnes mer än ett tiotal barn, särskild skola där bör inrättas, så att icke flera barn än förhållandena nödvändigt påkalla, behöva dragas bort från sina hem.

Länsstyrelsen i Luleå. Länsstyrelsen i Luleå instämmer med de sakkunniga i deras förslag i byggnadsfrågorna, men anser, att totala kostnaden för skolhus och lärarbostäder på grund av den inträdda prissänkningen bör kunna begränsas till 5,000,000 kronor, motsvarande ett årsanslag från statens sida av 250,000 kronor. I fråga om anslaget till skolhemsbyggnader meddelar länsstyrelsen, att vid tiden för länsstyrelsens yttrande stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor planlade anläggandet av en arbetsstuga i Muonionalusta, i följd varav behovet av skolhem därstädes skulle bortfalla. Härigenom kunde anslagsbehovet för skolhemsbyggnader sänkas till 210,000 kronor att utgå med 70,000 kronor för år.

Skolöverstyrelsen. Jämväl skolöverstyrelsen tillstyrker i princip de sakkunnigas förslag i förevarande del.

Överstyrelsen framhåller omöjligheten för kommunerna att bära de kostnader som de sakkunnigas byggnadsförslag skulle medföra. I detta sammanhang yttrar överstyrelsen bland annat:

Givetvis kan det ej gärna komma ifråga, att staten skulle helt övertaga kostnaderna för skolbyggnaderna i finnbygden. Det måste fordras, att skoldistriktet här i likhet med övriga skoldistrikt efter förmåga åtaga sig de utgifter, som erfordras för ifrågavarande ändamål. Men skola emellertid de betydelsefulla intressen, som äro förknippade med ordnandet av skolväsendet i finnbygden, verkligen inom rimlig tid kunna tillgodoses, då kan ej en så viktig del av spörsmålet som anskaffandet av nödiga byggnader helt överlåtas på skoldistriktet. De sakna nämligen tillräcklig ekonomisk bärkraft för den uppgiften. Detta har också staten redan erkänt genom att ur an-

slaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar lämna anslag till skolbyggnader. Ett ändamålsenligt ordnande av ifrågavarande skolväsen förutsätter, att statens understöd på förevarande område blir betydligt mera effektivt.

Att helt befria skoldistriktet från ansvaret för skolbyggnaders anskaffande skulle vara olämpligt även ur den synpunkten, att en sådan befrielse lätt skulle medföra, att skoldistriktet icke finge något intresse av att medverka till att byggnadskostnaderna bleve så låga som möjligt. Det torde emellertid icke låta sig göra att på förhand såsom en allmän regel bestämma proportionen mellan statens och skoldistriktets andel i byggnadskostnaderna. Något dylikt ifrågasättes icke heller av de sakkunniga. En anordning sådan som den nämnda skulle också komma att verka i hög grad orättvis. Skoldistriktets förmåga att bära kostnaderna är nämligen mycket olika, varför statsunderstödet icke kan för alla fall bestämmas till samma procent av byggnadskostnaden. Vad beträffar frågan betraktad som helhet, synes det knappast vara att förvänta, att skoldistriktet skola kunna under en tidrymd av 10 år anskaffa så stora belopp för skolbyggnader, som de sakkunniga ifrågasätta, d. v. s. sammanlagt omkring 3,700,000 kronor.

Till belysande av de enskilda kommunernas förmåga att bära ifrågavarande utgifter har överstyrelsen uppgjort vissa beräkningar. Jag tillåter mig härutinnan hänvisa till akten i ärendet (sid. 25—27 i överstyrelsens utlåtande).

I fråga om för ändamålet erforderliga anslag anför överstyrelsen:

Såsom redan angivits, kan det icke bli fråga om att bestämma en allmänt gällande proportion mellan statens och skoldistriktets bidrag. Anslag måste därför av Kungl. Maj:tt beviljas efter prövning i varje särskilt fall, och givetvis bör därvid tillses, att byggnadsförslaget är ur ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande och att skoldistriktet komma att bidraga i så stor utsträckning, som rimligen kan begäras. De sakkunniga hava förordat, att för skolhusbyggnader och för skolhemsbyggnader skilda anslag borde utgå. Då emellertid antalet upprättade skolhem kan öva inflytande ifråga om det antal skolhus, som behöves, synes det överstyrelsen vara lämpligt att ett gemensamt byggnadsanslag anvisas. Genom den prövning, som i varje särskilt fall skall vidtagas, kan säkerligen garanti vinnas för att de olika anslagsbehoven bliva vederbörligen avvägda mot varandra.

Vad anslagssumman angår synes den av överstyrelsen i det föregående lämnade utredningen närmast motivera en höjning av densamma. Man torde emellertid, såsom länsstyrelsen i Luleå uttalat, kunna utgå ifrån något lägre byggnadskostnader än dem, som legat till grund för de sakkunnigas beräkningar. Att på grund härav vidtaga en minskning i den summa, som enligt de sakkunnigas förslag skulle utgå av statsmedel, synes dock överstyrelsen icke vara tillrådligt med hänsyn därtill att skoldistriktet ej kunna väntas bidraga i så stor utsträckning, som av de sakkunniga beräknats. Överstyrelsen vill för sin del förorda ett sammanlagt belopp av 3,300,000 kronor att utgå under 10 år med 330,000 kronor om året. I detta belopp skulle då ingå anslag även till skolhemsbyggnader.

Statskontoret hemställer — då behovet av byggnader för skolor, lärarbostäder och skolhem. åtminstone på vissa orter inom finnbygden, synes Statskontoret.

vara trängande och vederbörande kommuner enligt statskontorets mening uppenbarligen ej äro i stånd att ensamman bestrida kostnaderna för desamma — om utverkande i enlighet med vad skolöverstyrelsen förordat av särskilt reservationsanslag för ändamålet å 330,000 kronor. Det bör enligt statskontoret bero på skolöverstyrelsen att göra framställning om förnyade anslag för ändamålet, i den mån sådana äro erforderliga för de följande budgetåren. Vad beträffar fördelningen av ifrågavarande nybyggnadsbidrag har statskontoret intet att erinra mot de sakkunnigas förslag i detta hänseende.

B. Åtgärder, för vilka kostnaderna avses skola utgå av förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter.

*Anslagets
benämning.*

Till en början må erinras att de sakkunniga i fråga om benämningen å det hittillsvarande förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar föreslå, att anslaget hädanefter skall benämnas »förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter». De sakkunniga yttra härom:

I en föregående avdelning av detta betänkande hava de sakkunniga påvisat att en betydande del av den finsktalande befolkningen utgöres av svenskar. Det torde under sådana förhållanden kunna betecknas såsom mindre lämpligt att fortfarande officiellt använda benämningen finnar i anslagets titel, då därigenom ett betydande antal personer av rent svensk härkomst och delvis även med svenskt språk bliva betecknade såsom finnar eller åtminstone såsom personer av finsk härstamning. Benämningen finnar är alltså i detta sammanhang vilseledande och bör fördenskull, enligt de sakkunnigas uppfattning, icke vidare förekomma. I ett den 7 maj 1919 avgivet yttrande har domkapitlet i Luleå föreslagit, att anslagets titel måtte förändras till »förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter». De sakkunniga hemställa om bifall till detta förslag.

Såsom jag förut nämnt hava de sakkunniga i sitt principuttalande rörande riktlinjerna för statens framtida verksamhet till skolväsendets upphjälpande i finnbyggden framhållit, att enligt deras mening hittills vidtagna åtgärder visat sig för ändamålet lämpliga och att därför i huvudsak samma vägar i fortsättningen borde följas.

De ändamål, för vilka enligt de sakkunnigas förslag *nya* eller *ökade* understöd från förenämnda anslag skulle utgå, avse: höjning av stipendierna åt finsktalande elever vid folkskoleseminarierna i Luleå och Umeå; inköp av möbler och inventarier för av de sakkunniga föreslagna nya statsfolkskolor inom Gällivare och Pajala skoldistrikt; hyresbidrag till skollokaler; statsbidrag för den årliga driften vid skolhemmen; anordnande av hembygds-kurser för lärare; utarbetande av en övningsbok i rättskrivning; inköp av skioptikonapparater; anordnande av läkarundersökningar av skolbarn; an-

ordnande av föreläsningar om tandvård; anordnande av undervisning i hushållsgöromål samt säkerställande av arbetsstugornas framtid.

Bristen på lärare vid folkskolorna i finnbygden har för närvarande enligt de sakkunnigas mening icke den omfattning och betydelse, att de sakkunniga anse sig hava skäl att föreslå andra åtgärder till dess avhjälpande än höjning av stipendierna till de elever vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå, vilka vilja förbinda sig att efter avlagd examen tjänstgöra viss tid vid folkskolor inom finnbygden (sid. 227—232 i betänkandet). Dylika stipendier hava utgått alltsedan år 1875 med oförändrat belopp eller 300 kronor för läsår. Det torde emellertid, yttra de sakkunniga, icke kunna förnekas, att dessa stipendier under senare år varit för små för att kunna fylla det med dem avsedda ändamålet eller att bereda de finsktalande församlingarna tillgång på lärare i folkskolorna. I enlighet med ett av domkapitlet i Luleå år 1921 framlagt förslag hemställa därför de sakkunniga om stipendiebeloppets höjande till 600 kronor för läsår.

Stipendier åt en del seminarieelever, som förbinda sig till tjänstgöring i finnbygden.

I fråga om villkoren för stipendiums erhållande anse de sakkunniga, att stipendierna i regel böra vara tillgängliga endast för elever vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå samt att hädanefter huvudvikten såsom hittills, icke bör läggas vid, att stipendiaten är finsktalande, utan vid att han efter sin examen skall tjänstgöra minst tre år vid folkskola i finnbygden. De sakkunniga hava uppgjort ett förslag till bestämmelser rörande ifrågavarande stipendier, vilket förslag är återgivet å sid. 231—232 i betänkandet.

I fråga om stipendierna till elever vid småskoleseminariet i Haparanda, vilkas belopp, 400 kronor för år, de sakkunniga finna tillräckligt, föreslå de sakkunniga bestämmelser, avsedda att klart fastställa skyldigheten för stipendiat att tjänstgöra inom de finsktalande delarna av stiftets landsbygd. De sakkunniga anse nämligen de nuvarande bestämmelserna lämna rum för misstolkning i detta hänseende. (Sid. 236—237).

Å sid. 242—246 i betänkandet behandla de sakkunniga vissa under utredningens gång gjorda, till de sakkunniga överlämnade framställningar om inrättande av nya statsskolor. De sakkunniga hemställa, att de fasta mindre folkskolorna i Dokkas, Granhult, Markitta och Vettasjärvi byar inom Gällivare skoldistrikt samt i Anttis by inom Pajala skoldistrikt måtte ombildas till statsfolkskolor av formen B 2.

Framställningar om inrättande av nya statsskolor.

Såsom engångsbidrag till inköp av skolmöbler och skolmaterieell föreslå de sakkunniga anslag för nämnda skolor i Gällivare skoldistrikt med 3,200 kronor att utgå med 800 kronor till varje skola samt för skolan i Anttis by Pajala skoldistrikt med 800 kronor.

Ur förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar utgå, så som jag i början av mitt anförande

Hjresbidrag till skollokaler.

redan omnämnt, årligen, enligt Kungl. Maj:ts beslut, till en del skoldistrikt vissa belopp såsom hyresersättning för till statsskolor erforderliga lokaler, vilka måste förhyras.

Fördelningen av dessa hyresbidrag på de skilda skoldistrikt under år 1921 framgår av en på sid. 257 i betänkandet intagen tablå, utvisande att sammanlagda beloppet av hyresbidrag nämnda år utgjorde 18,930 kronor.

De sakkunniga föreslå nu (sid. 256—260) vissa ändrade grunder för ifrågavarande statsbidrag. De anföra:

Ur principiell synpunkt hava de sakkunniga intet att erinra mot, att de skoldistrikt, vilka för inrättade statsskolor måste förhyra lokaler, erhålla skäligt statsbidrag till täckande av de utgifter, som härigenom uppkomma för distriktet. Däremot anse de sakkunniga det önskvärt dels att mera enhetliga grunder för ifrågavarande bidrags utgående bliva bestämda, dels att förfaringssättet vid hithörande ärendens prövning i någon mån förenklas.

I förstnämnda avseende torde böra förordnas, att skoldistrikt, som för statsskola nödgas hyra alla eller en del erforderliga lokaler, skall vara berättigat till visst bidrag av statsmedel. Detta bidrag torde, utan att svårigheter uppstå och utan att orättvisa vederfares något skoldistrikt, kunna bestämmas till lika belopp per förhyrt lärorum för hela det finsktalande området.

Efter påpekande att för år 1921 hyresbidraget per rum utgjorde i medeltal 126 kronor 20 öre uttala de sakkunniga, att detta bidrag måste betecknas såsom för lågt i förhållande till i trakten rådande hyrespriser. De anse bidraget böra fastställas till 200 kronor per förhyrt lärorum.

Då antalet förhyrda lärorum uppgår till omkring 150, skulle efter denna höjda beräkningsgrund statens bidrag till hyreskostnaderna för lärorum komma att belöpa sig till 30,000 kronor årligen, motsvarande en årlig merutgift av i runt tal 11,000 kronor.

Vidare framhålla de sakkunniga, att i nu utgående bidrag i vissa fall även är inräknad ersättning för hyreskostnader, som distriktet måst vidkännas på grund av bristen på lärarbostäder.

De sakkunniga anse, att en bestämd gräns hädanefter bör uppdragas mellan statens bidrag till hyreskostnader för skolrum och till lärarbostäder och att särskilt bidrag bör utgå i de fall, då bostäder för lärare vid statsskolor måste förhyras. Med hänsyn tagen till i finnbygden rådande hyrespriser torde ett årligt bidrag av 100 kronor per bostadsrum vara lämpligt. Skoldistrikt skulle alltså såsom hyresbidrag till bostäder för lärare vid statsskolor av statsmedel kunna årligen erhålla: för folkskollärare 400 kronor, för folkskollärarinna 300 kronor och för annan lärare 200 kronor. Även för de fall, då bostad icke innehåller lagbestämt antal rum och skoldistrikt alltså är pliktigt att kontant ersätta bristande bostadsförmåner, bör statsbidrag utgå med ett årligt belopp av 100 kronor per rum.

Kostnaderna för en reglering av statens bidrag till hyresersättning för lärarbostäder vid statsskolorna beräknas av de sakkunniga approximativt till 5,000 kronor årligen.

Bidrag av statsmedel hava även beviljats till förhyrande i vissa fall av lokaler för undervisning i manlig slöjd vid statsskolor. De sakkunniga anse, att skoldistrikt, som icke för ifrågavarande undervisning kan annat än ge-

nom förhyrande bereda erforderliga lokaler, därtill bör såsom bidrag av statsmedel kunna erhålla ett belopp av 100 kronor årligen för varje slöjdrum. De årliga kostnaderna härför för statsverkets del beräknas till 500 kronor.

De utöver statsbidraget erforderliga hyresbeloppen ävensom, där för särskilt fall Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, kostnaderna för ved, lyse och renhållning skola enligt de sakkunnigas förslag åvila skoldistriktet.

Såsom villkor för statsbidrags erhållande till hyreskostnader bör enligt de sakkunnigas mening gälla, att de förhyrda lokalerna äro för sina respektive ändamål tjänliga.

Sakkunnigas framställning i denna del innefattar alltså förslag

att till skoldistrikt i finnbygden, vilket för inrättad statsskola nödgas förhyra erforderliga lokaler, må såsom statsbidrag utgå ett årligt belopp av 200 kronor per lärorum;

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för hyrda lärarbostäder vid statsskolor inom samma område må av statsmedel utgå ett årligt belopp av 100 kronor per bostadsrum;

att såsom bidrag till skoldistrikts ersättning åt lärare vid statsskola för bristande bostadsförmåner må av statsmedel likaledes utgå ett årligt belopp av 100 kronor per rum;

att såsom bidrag till förhyrande av lokal för undervisning i manlig slöjd vid statsskolor må av statsmedel utgå ett årligt belopp av 100 kronor för varje förhyrt slöjdrum;

Utöver det förut omnämnda anslaget till uppförande av skolhemsbyggnader föreslå de sakkunniga, att av statsmedel understöd skall utgå till den årliga driften vid skolhemmen. Härför behöfligt årsanslag beräkna de sakkunniga till 30,000 kronor. De anföra i detta hänseende.

*Statsbidrag
för den årliga
driften
vid skol-
hemmen.*

Även med avseende på anslag till den årliga driften torde de blivande skolhemmen böra likställas med skolhemmen inom lappmarken, till vilka statsbidrag för detta ändamål kunna utgå med belopp, som av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall bestämmes. Emellertid har ännu icke något dylikt skolhem trätt i verksamhet, varför därifrån icke någon ledning vid beräkning av kostnader för inackordering av barn i skolhem inom finnbygden kan erhållas. Till arbetsstugorna inom Norrbottens län utgår för närvarande ett årligt bidrag av 220 kronor för varje intaget barn av finsk- eller lapsktalande föräldrar. Stiftelsens styrelse har emellertid meddelat, att detta bidrag under nu rådande prisförhållanden kan nedsättas till 200 kronor per barn och år. De sakkunniga anse, att ett bidrag av denna storlek skulle vara tillräckligt även för varje i skolhem intaget barn. Då barnantalet i de föreslagna skolhemmen skulle bliva 150, erfordrades följaktligen, sedan hemmen trätt i full verksamhet, ett årligt belopp av 30,000 kronor.

Vidare föreslå de sakkunniga, att gällande författningar rörande skolhem i de svensktalande lappmarksförsamlingarna samt angående avlöning åt föreståndarinnor vid dessa skolhem och statsbidrag till sådan avlöning (svensk författningssamling nr 145, 144 och 143 för år 1920) skola förklaras gälla

jämväl beträffande skolhem i finnbygden, dock att föreståndarinna vid skolhem i sistnämnda församlingar enligt de sakkunnigas förslag bör, i stället för det särskilda lönetillägg å 100 kronor, som tillkommer föreståndarinna vid skolhem i de svensktalande lappmarksförsamlingarna, åtnjuta ett extra lönetillägg å 200 kronor. Avlöningsmedlen anse de sakkunniga, även böra utgå av ifrågavarande förslagsanslag.

Läroämnen.

Under rubriken »Frågor rörande skilda läroämnen» (sid. 268—274) behandla de sakkunniga kristendomsämnets, modersmålets och hembygdskskapsens ställning vid undervisningen i finnbygdens skolor.

Beträffande *kristendomsämnet* anföra de sakkunniga bland annat:

De sakkunniga anse, att två timmar för kristendomsundervisningen i småskolorna inom här ifrågavarande skoldistrikt icke äro tillräckliga. Då barnen vid inskrivningen i regel äro främmande för det svenska språket, blir den första undervisningen både svår och tidsödande, och det är då helt naturligt, att även kristendomsundervisningen skall kräva längre tid än i skolor med enbart svensktalande barn. Enligt undervisningsplanens kursfördelning skola i de båda första klasserna förekomma muntligt meddelade berättelser, företrädesvis ur bibeln, ägnade att grundlägga barnens första religiösa och sedliga föreställningar, och, i anslutning härtill, korta minnesord ur bibeln, några psalmverser samt vissa böner. Erfarenheten inom finnbygdens skolor har redan visat, att den härtill anslagna tiden är alltför kort, enär det från början meddelade stoffet i viss omfattning dels skall översättas till det svenska språket, dels göras till föremål för samtal och förklaringar i långt större omfattning än i skolor, där alla barnen redan vid inträdet äro svensktalande. De sakkunniga finna fördenskull sådana särskilda förhållanden här vara förhanden, att tiden för kristendomsundervisningen bör utsträckas med minst en timme per vecka i småskoleklasserna.

Det bör därjämte i detta sammanhang erinras därom, att befolkningen inom de finsktalande delarna är varmt religiöst intresserad och att den fördenskull med stor oro mottagit underrättelsen om kristendomsämnets förändrade ställning. Skolråden hava också utan undantag begagnat sig av det i vederbörande författning lämnade medgivandet till timitalets utsträckning för skolans högre klasser, samt i de läroplaner, vilka uppgjorts för de bestämde övergångsåren, upptagit tre timmars kristendomsundervisning per vecka i de tre högre klasserna. Då de svårigheter, som möta vid den första undervisningen, åtminstone till någon del stå kvar även vid barnens övergång från andra till tredje klassen och då något skäl att särställa den tredje klassen på det sättet, att kristendomsundervisningen där skulle bibehållas vid de bestämde två timmarna per vecka, icke föreligger, anse de sakkunniga, att även i denna klass tre timmar i veckan böra anslås till nämnda undervisning, så att detta timal blir gällande för hela skolan. Den för denna förändring erforderliga veckotimmen torde lämpligast kunna tagas från den till gymnastik, lek och idrott anslagna tiden, vilken det möter svårigheter att effektivt utnyttja på grund av den så gott som totala saknaden av gymnastiksalar och andra för gymnastikundervisningen användbara lokaler samt av redskap.

På grund av det anförda föreslå de sakkunniga, att skoldistriktet inom de finsktalande delarna av Norrbottens län erhålla medgivande att i folk-

skolans och småskolans samtliga klasser införa tre timmars undervisning för vecka i kristendom.

Vad *modersmålet* angår anse de sakkunniga, att den enligt den nya undervisningsplanen åt detta ämne anslagna tiden är fullt tillräcklig även för skolorna i finnbygden och att alltså någon särskild utökning av timantalet för modersmålet icke är för dem av behovet påkallad.

Hembygdsundervisningen är, framhålla de sakkunniga, av synnerligen stor betydelse för den norrländska landsbygdens barn. Emellertid känna sig lärarna främmande för detta nya ämne, detta så mycket mera som endast några få haft tillfälle att deltaga i de instruktionskurser i hembygds-kunskap, som under senare åren varit anordnade på skilda platser i sydligare delar av landet.

Särskilda åtgärder böra därför vidtagas från statens sida för att göra lärarna förtrogna med undervisningen i sagda ämne. För sådant ändamål anse de sakkunniga staten böra anordna speciellt för lärarna i dessa trakter avsedda instruktionskurser i hembygds-kunskap.

Två sådana kurser böra anordnas under den närmaste framtiden, vardera kursen avsedd för 30 deltagare. Angående kursorterna och kursernas närmare planläggning innehåller betänkandet ett deltaljerat förslag.

Till varje deltagare, som ej är bosatt å kursorten, bör utgå dagtraktamente av 8 kronor, jämväl för erforderliga resdagar, varjämte på grund av de långa resorna viss reseersättning är av behovet påkallad.

Kostnaderna för varje kurs beräknas av de sakkunniga sålunda:

Arvoden åt ledare och lärare	kronor	3,000:—
Resekostnader för ledare och lärare	»	1,000:—
Traktamenten under kursen åt deltagare:		
8 kronor om dagen under 21 dagar åt 30 deltagare	»	5,040:—
Beräknad resekostnad för deltagare:		
Traktamenten under resdagar	»	720:—
Bidrag till avgifter för resor	»	2,500:—
Förbrukningsartiklar	»	150:—
För anordnande av utställning	»	75:—
Övriga utgifter	»	150:—
		<hr/>
	Kronor	12,635:—

På grund av det anförda föreslå de sakkunniga, att ett årligt förslagsanslag tills vidare av 25,270 kronor måtte ställas till skolöverstyrelsens förfogande för anordnande i huvudsaklig överensstämmelse med här förut angiven plan av utbildningskurser i hembygdsundervisning för lärare inom de finsktalande skoldistrikten.

De sakkunniga föreslå, att åt en erfaren språkman gives i uppdrag att utarbeta en för det lägre stadiet i Tornedalens skolor avsedd övningsbok i rättskrivning samt att härför beviljas ett belopp av 2,500 kronor. De sakkunniga framhålla i detta sammanhang den betydelse professorn K. B.

Wiklunds lärobok i svenska språket haft för modersmålsundervisningen i det finskspråkiga Norrbotten (sid. 274—275 i betänkandet).

Undervisningsmateriell.

Om principerna för den kostnadsfria undervisningsmaterielens fördelning uttala sig de sakkunniga å sid. 277—278, därvid de säga sig finna hittills i detta avseende praktiserat tillvägagångssätt tillfredsställande. Härefter hemställa de sakkunniga — under framhållande av det värde såsom hjälpmedel vid undervisningen, skioptikon äger, särskilt för skolor i trakter sådana som de förevarande, där befolkningen lever i stark isolering — att ett belopp av 2,000 kronor måtte ställas till skolöverstyrelsens förfogande för inköp av skioptikonapparater till utdelning åt skoldistrikt i finnbygden efter därom ingivna ansökningar.

Frågor av hygienisk och socialpedagogisk natur.

Å sid. 280—284 uttala sig de sakkunniga för läkarundersökning av skolbarn samt förorda ett årligt anslag av 5,000 kronor, däruv 1,000 kronor till arvode åt läkarna efter 2 kronor för varje undersökt barn samt 4,000 kronor till rese- och traktamentsersättning åt vederbörande undersökningsläkare, att utgå till de skoldistrikt inom de finsktalande delarna av Norrbottens län, vilka besluta anordna läkarundersökning av skolbarn.

Vidare hemställes (sid. 284—286) att åt skolöverstyrelsen må uppdragas att i samråd med Svenska nationalföreningen för munhygienens befrämjande anordna föreläsningar i tandvård inom skoldistrikt i finnmarken samt att härför måtte anordnas ett årligt förslagsanslag av 3,000 kronor.

De sakkunniga uttala sig vidare om skolbad, om skollokalerens renhållning samt om gymnastikundervisningen (sid. 286—287).

Slutligen föreslå de sakkunniga (sid. 287—291), att ett årligt belopp av 3,000 kronor anvisas att efter Kungl. Maj:ts beprövande fördelas mellan sådana skoldistrikt i finnbygden, vilka anordna ambulerande undervisning i hushållsgöromål.

Säkerställande av arbetsstugornas framtid.

Föremål för utredning av de sakkunniga har jämväl varit den verksamhet, som bedrivs av stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor.

Å sid. 304—319 lämnas en uttömmande redogörelse för arbetsstugornas uppkomst och hittillsvarande arbete.

Efter erinran att centralstyrelsen för nämnda stiftelse år 1918 med anledning av de ekonomiska svårigheter, med vilka stiftelsen då hade att kämpa, påkallat utredning rörande säkerställande för framtiden av arbetsstuguverksamheten dryfta härupå de sakkunniga olika utvägar härutinnan. De uppställa tre möjliga alternativ för en lösning av frågan, nämligen I. att staten fullständigt övertager arbetsstugornas verksamhet; II. att arbetsstugorna överlämnas till respektive skoldistrikt samt organiseras och understödjas enligt de för skolhem gällande bestämmelser, sedan befintliga tillgångar fördelats mellan de skilda skoldistrikt, samt III. att arbetsstugornas verksamhet fortgår under i huvudsak samma organisation och ledning som för närvarande och

tilldelas så stort årligt statsunderstöd, att dess framtid därigenom säkerställes.

På närmare angivna skäl (sid. 323—332) komma de sakkunniga till det resultatet, att frågan om arbetsstuguverksamhetens säkerställande bör lösas enligt alternativet III.

I anslutning härtill föreslå de sakkunniga, med stöd av verkställd kostnadsberäkning (sid. 341—343), att de för den årliga driften av arbetsstugorna erforderliga kostnaderna, i den mån dessa icke täckas genom avkastningen av stiftelsens fonderade medel och till verksamheten inflytande gåvor, skola bestridas av statsmedel samt att för detta ändamål beräknas i förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter, utöver nu utgående inackorderingsbidrag m. m. å i runt tal 63,000 kronor, ett belopp av 11,000 kronor och i förslagsanslaget till skolväsendets upphjälpande i lappmarksförsamlingar med svensktalande befolkning ett belopp av 6,000 kronor.

Å sid. 335—340 uttala sig de sakkunniga rörande personalen vid arbetsstugorna, i första hand rörande föreståndarinnorna. Beträffande föreståndarinnan vid arbetsstuga i finnbygden föreslå de sakkunniga, att dylik föreståndarinnan må medgivas delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. enligt de grunder, som gälla för småskollärarynnas delaktighet i samma anstalt.

Härförutom framställa de sakkunniga vissa förslag rörande organisatoriska förändringar med avseende å arbetsstugornas ledning och stiftelsens styrelse, för vilka förslag jag dock icke anser nödigt att här redogöra.

Å sid. 345—348 framlägga slutligen de sakkunniga sin beräkning rörande den höjning, som erfordras av det hittillsvarande »förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar». De sakkunniga, som därvid utgå från det årsbelopp, 300,000 kronor, varmed ifrågavarande anslag intill budgetåret 1923—1924 var upptaget i riksstaten, anföra härom:

Kostnadsberäkning.

Den höjning av förslagsanslaget, som på grund av de sakkunnigas i detta betänkande framställda förslag är erforderlig, kan alltså beräknas på följande sätt:

till folkskoleväsendet	kronor	94,770: —
» arbetsstugornas verksamhet	»	11,000: —
		<hr/>
	Kronor	105,770: —

Da anslaget, enligt nu gällande grunder för ur detsamma utgående anslag, beräknas komma att överskridas med omkring 30,000 kronor, skulle följaktligen förslagsanslaget, därest de sakkunnigas förslag komma att vinna bifall, böra ökas till 435,770 kronor eller med i runt tal 135,000 kronor.

Emellertid äro vissa av de föreslagna nya utgiftsposterna i väsentlig grad beroende av de allmänna prisförhållandena, varför det icke är uteslutet, att den verkliga utgiftsökningen kan i någon mån komma att understiga den

beräknade, så att den sammanlagda merutgiften från förslagsanslaget skulle komma att stanna vid omkring 125,000 kronor årligen.

De sakkunnigas förslag i förevarande delar tillstyrkas i huvudsak av de hörda myndigheterna.

*Myndigheters-
nas yttranden.*

Jukkasjärvi skolråd framhåller behovet av en för folk- och småskoleseminarier utarbetad lärobok i fonetik och en för folk- och småskolorna i dessa trakter särskilt avpassad övningsbok i språkbyggnadsövningar samt kurser i ljudbildningsövningar för lärarpersonalen. De sakkunnigas förslag om utökning av timantalet för kristendomsämnet avstyrkes. I stället för de sakkunnigas förslag till benämning å ifrågavarande förslagsanslag vore beteckningen »förslagsanslaget till undervisningens befrämjande i rikets finskspråkiga skolområden» riktigare.

Gällivare skolråd och *folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde* förorda utarbetande av en läsebok i modersmålet och en övningsbok för modersmålets skriftliga behandling ävensom en utsträckning av timantalet för modersmålsundervisningen. Ökningen av kristendomstimmarnas antal avstyrkes. Bättre vore att i småskolans första klass inskränka kristendomsundervisningen till en timme i veckan samt å folkskolestadiet, då barnen vunnit nödig språkkunskap, taga igen denna timme.

Skolöverstyrelsen anser en utsträckning av tiden för de föreslagna kurserna i hembygdsundervisning erforderlig och förordar i anledning härav att omkring 30,000 kronor, i stället för enligt de sakkunnigas förslag 25,270 kronor, beräknas för ändamålet. Det av *Jukkasjärvi* skolråd framställda önskemålet om en övningsbok i språkbyggnad finner överstyrelsen behjärtansvärt.

Med anledning av de sakkunniga hemställt beträffande timantalet för kristendomsämnet framhåller överstyrelsen, att den för rikets folkskolor eljest gällande undervisningsplanen icke synes kunna giva tillräcklig ledning vid uppgörande av läroplanen för de skoldistrikt, som nu äro ifråga. Nämda plan är icke uppgjord med hänsyn till de särskilda förhållanden, som i dem äro rådande, utan avpassad för skolor, där barnen hava svenska som sitt modersmål. Överstyrelsen anser därför starka skäl föreligga för utarbetande av en för ifrågavarande område av vårt land avsedd särskild undervisningsplan. Detta kräver en särskild föregående utredning, med vilken torde böra anstå till dess Kungl. Maj:t prövat det föreliggande ärendet.

De sakkunnigas förslag i fråga om åtgärder av hygienisk och socialpedagogisk natur understödjas av överstyrelsen, som dock framhåller, att de föreslagna åtgärderna icke torde kunna genomföras omedelbart i önskvärd utsträckning.

Överstyrelsen framhåller, att den erforderliga anslagshöjningen icke kan exakt angivas på förhand. Med hänsyn till vad överstyrelsen uttalat i fråga om de av de sakkunniga föreslagna olika åtgärderna uppskattar överstyrelsen den behövliga anslagsökningen till 100,000 kronor.

Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor, som beretts tillfälle att yttra sig över de sakkunnigas förslag, i vad angår nämnda stiftelse, har intet att erinra mot de sakkunnigas förslag till lösning av frågan om arbetsstuguverksamhetens säkerställande enligt förutnämnda alternativ III.

Statskontoret utgår vid beräkningen av det erforderliga anslagsbeloppet från de verkliga utgifterna å anslaget under de senaste åren. År 1922 utgjorde dessa 401,169 kronor 57 öre. Samma år tillfördes anslaget uppbördsmedel till belopp av 3,766 kronor 6 öre, varför anslagsbehovet kan

sågas hava utgjort 397,403 kronor 51 öre. Om härifrån drages ett belopp av 19,131 kronor 71 öre, som utbetalts för utförande av tillbyggnad till folkskolan i Teurajärvi by, kommer man till en nettoutgift för år 1922 av något över 378,000 kronor. Under förra halvåret 1923 utgjorde utgifterna å anslaget 137,065 kronor 38 öre eller för helt år beräknat knappt 275,000 kronor.

Att taga sistnämnda belopp till utgångspunkt för beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1924—1925 torde visserligen ej vara tillrådligt, enär utgifterna även på detta anslag då torde hava inskränkts till sådana, som icke gärna kunde uppskjutas, men minskningen i anslagsbelastningen torde kunna anses tala för att man som utgångspunkt för sagda beräkning skulle kunna taga ett så pass lågt belopp som 350,000 kronor.

Vad angår de ifrågasatta nya eller ökade utgifterna från anslaget, torde, då de föreslagna skolhemmen knappast hinna bliva färdiga under budgetåret 1924—1925, det av de sakkunniga för driften av skolhemmen beräknade statsbidraget kunna utelämnas. Till bygdekurser utgick under år 1922 något över 6,000 kronor. Anslaget för detta ändamål har av de sakkunniga beräknats till 25,270 kronor och ökningen bör alltså ej överstiga 20,000 kronor. De föreslagna åtgärderna för läkarundersökningar, tandvård och undervisning i hushållsgöromål torde kunna anstå, varför beräknade utgifter härför av statskontoret lämnats åsido. Likaså det ifrågasatta beloppet av 11,000 kronor till säkerställande av arbetsstugornas framtid enär statskontoret icke haft tillgång till det av stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor avgivna yttrandet.

Anslagsbehovet skulle alltså komma att ställa sig sålunda:

Ovannämnda såsom utgångspunkt antagna anslagsbehov	kronor 350,000: —
Höjning av stipendier	» 12,000: —
Hyra av lokaler för statsfolkskolor	» 16,500: —
Hembygdskurser	» 20,000: —
	<hr/>
	Kronor 398,500: —

Godtages vad ovan anförts skulle förslagsanslaget i riksstaten för budgetåret 1923—1924 behöva upptagas med endast nuvarande beloppet, 400,000 kronor.

C. Övriga frågor av betydelse för skolväsendet i de finsktalande delarna av Norrbotten.

I fråga om *småskoleseminariet i Haparanda* framhålla de sakkunniga (sid. 232—237), att detta seminarium väl fyller sin uppgift som utbildningsanstalt för lärarinnor till småskolor och mindre folkskolor inom finnbygden, men att seminariet bör väsentligt utvidgas, så att ett större antal elever än för närvarande kan mottagas. En utvidgning kan dock icke äga rum, förrän seminariet erhållit nya lokaler. De nuvarande lokalerna äro bristfälliga och otillräckliga. Utan att framställa något detaljerat byggnadsförslag hemställa de sakkunniga att frågan om uppförande av nybyggnader för seminariet snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

*Nybyggnader
för småskole-
seminariet i
Haparanda.*

De myndigheter, som yttrat sig i ämnet, vitsorda seminariets trängande behov av förbättrade lokalförhållanden.

*Statsskolor-
nas betydelse
och framtida
ställning.*

Under hänvisning till sin tidigare lämnade redogörelse rörande de inom finnbygden inrättade statsskolorna behandla de sakkunniga (sid. 237—242) något närmare spörsmålet om dessa skolors betydelse och framtida ställning.

Statsskolorna hava enligt de sakkunnigas mening fyllt en mycket stor uppgift, och de sakkunniga anse, att det ur organisatorisk synpunkt säkerligen vore fördelaktigast, om samtliga skolor inom finnbygden ombildades till statsskolor. Angående kostnaderna härför göra de sakkunniga vissa beräkningar och finna, att dessa icke kunna betraktas såsom avskräckande.

Emellertid hava de sakkunniga icke ansett sig böra i sistnämnda hänseende framställa något förslag, då enligt deras mening denna fråga bör lösas i ett större samband d. v. s. i sammanhang med en eventuell utredning om statens övertagande av alla löneförmåner för lärarpersonalen vid rikets samtliga folkskolor.

De sakkunniga anse därför, att systemet med dels statsskolor, dels församlingsskolor bör bibehållas samt statsskolornas antal ökas.

Jämväl *vissa skolråd* ävensom *folkskolinspektören i Norrbottens norra inspektionsområde* uttala sig i den riktningen, att det för skolväsendet i dessa trakter lyckligaste vore, om samtliga skolor därstädes gjordes till statsskolor.

Domkapitlet framhåller, att en sådan anordning skulle i flera avseenden vara fördelaktig men påpekar samtidigt, att det kan hava sin betydelse för bibehållandet och stärkandet av befolkningens intresse för skolväsendet, att församlingarna själva få tillsätta lärare i ett stort antal skolor och i övrigt mera aktivt deltaga i handläggningen av frågor rörande folkskoleväsendet. Domkapitlet har därför intet att erinra mot de sakkunnigas mening, att systemet med församlingsskolor och statsskolor vid sidan av varandra bör bibehållas.

Skolöverstyrelsen ansluter sig till de sakkunnigas ståndpunkt i detta avseende.

*Undervis-
ningspråket.*

Såsom jag förut i förbigående omnämnt hava de sakkunniga ägnat frågan om undervisningspråket och därmed sammanhängande spörsmål en ingående behandling (sid. 80—118).

I en historisk översikt redogöra de sakkunniga för hurusom finskan, vilken till en början var undervisningspråk i skolorna i dessa trakter, mot slutet av 1880-talet undanträngts av svenskan, så att undervisning på finska numera icke meddelas i någon enda skola i finnbygden.

I fråga om ortsbefolkningens ställning till språkfrågan framhålla de sakkunniga, att befolkningen på grund av de stora framsteg, ifrågavarande bygder under de senaste årtiondena gjort i såväl materiellt som kulturellt avseende, allt mer och mer insett nödvändigheten av ökad kunskap i riksspråket, samt att den därför så gott som enhälligt såsom sin önskan uttalat, att ytterligare åtgärder måtte vidtagas för att det uppväxande släktet genom undervisning i skolorna bibringas bättre förtrogenhet med det svenska språket. Frågan gäller alltså, yttra de sakkunniga, hur man på bästa sätt skall tillmötesgå detta av befolkningen själv allmänt framställda krav, och följaktligen är problemet att betrakta huvudsakligen såsom en inre svensk fråga, en praktisk angelägenhet, som från *svensk* sida icke har någon politisk innebörd.

Härefter lämna de sakkunniga en redogörelse för de krav på utsträckt svensk-undervisning, som kommit till uttryck från befolkningens sida vid av de sakkunniga anordnade offentliga möten i skilda kyrkbyar och i uttalanden, som eljest av de sakkunniga inhämtats. Härvid har från några håll framställts önskemålet, att jämsides med den svenska undervisningen även måtte förekomma någon undervisning i det finska språket.

Vidare redogöres för skolrådsordförandenas och lärarpersonalens ställning till språkfrågan, sådan den framgått av ingångna svar på av de sakkunniga utsända frågor. Av 194 lärare har endast en uttalat som sin mening, att det finska språket bör införas såsom särskilt läroämne.

Vad användandet av finskan som hjälpspråk i skolorna vidkommer, äro meningarna något delade, vilket huvudsakligen grundar sig på den olika betydelse, som från skilda håll inlägges i begreppet hjälpspråk. Somliga anse nämligen, att finskans användande som hjälpspråk i skolorna är liktydigt med att den första undervisningen i huvudsak bör äga rum på finska, och att detta framför allt bör vara fallet med kristendomsundervisningen på det första stadiet. Man hyser nämligen den uppfattningen, att den religiösa stämningen störes, om ifrågavarande undervisning meddelas på svenska. Andra åter giva åt begreppet hjälpspråk en mera begränsad räckvidd, vilken i korthet kan angivas på följande sätt: då barnen icke förstå innebörden av ett meddelat svenskt ord eller uttryck, angiver läraren dess lydelse på finska.

Av de undersökningar, som av de sakkunniga verkställts för utrönande av, huruvida det i pedagogiskt avseende vore lämpligt eller eljest av behovet påkallat att bereda finskan en särskilt manifesterad ställning såsom hjälpspråk och att på grund därav vidtaga särskilda dispositioner med avseende dels på skilda ämnens metodiska behandling, dels på läro- och läseböcker, har framgått, att något sådant behov icke föreligger.

Det synes de sakkunniga självfallet, att man icke bör sträva efter att åt undervisningen giva en sådan likformighet, att schablonmässighet uppstår. Så skulle sannolikt bliva fallet, om ett förbud mot användande av finskan som hjälpspråk utfärdades. Vid sådant förhållande och då somliga lärare anse sig nå bättre resultat i fråga om det svenska språkets inlärande, därest de vid den första undervisningen lämna vissa förklaringar på och en del översättningar till finska, samt då intet tryck bör övas, anse de sakkunniga sig icke böra framställa förslag i någon riktning i denna fråga. De lärare, som anse sig nå bättre resultat vid språkundervisningen, då finskan i någon mån användes som hjälpspråk, böra hava full frihet i detta avseende.

Efter en redogörelse för den finländska uppfattningen i förevarande fråga utveckla de sakkunniga närmare sin egen ståndpunkt i ämnet.

De fastslå först, att befolkningen av praktiska men även av ideella skäl önskar, utan att övergiva finskan, även lära sig svenska och sålunda kunna två språk. Resultatet av den undervisning på svenska språket, som nu meddelas, finna de i allmänhet mycket gott. Beredande av ökat utrymme för det finska språket vid undervisningen skulle vålla tidsutdräkt, orsaka trängsel på undervisningsschemat och på grund härav förminska möjligheten att nå goda kunskapsresultat. Vidare skulle införandet av finsk undervisning nödvändiggöra vittomfattande åtgärder för utbildning av i finsk språkundervisning kompetenta lärare. De sakkunniga erinra, att den finska, som talas i Tornedalen, är en dialekt, som i flera avseenden avviker från hög-finskan och dessutom är betydligt ordfattigare. Skulle undervisning i finska införas, borde den omfatta icke en dialekt utan själva riksspråket. Barnen

skulle sålunda komma att röra sig med i det närmaste tre språk, svenskan, tornedalsfinskan och högfinskan. En sådan situation bleve enligt de sakkunnigas mening ohållbar.

Vad särskilt beträffar kravet på undervisning i kristendomsämnet på finska språket ställa de sakkunniga sig avvisande till denna tanke. Erfarenheten ger enligt deras mening vid handen, att kunskapsresultaten i berörda ämne äro fullt tillfredsställande. De flesta barnen kunna redan efter ett par terminer utan större svårigheter följa och tillgodogöra sig även enbart svensk framställning i ämnet.

Den ställning, de sakkunniga intaga till språkfrågan vid undervisningen i de egentliga folkskolorna, sammanfatta de på följande sätt:

»Enär befolkningen i här ifrågavarande trakter själv tagit initiativet till införandet av undervisning på svenska i skolorna inom sina respektive församlingar, och då den sedermera såsom sin önskan uttalat, att den uppväxande ungdomen bör givas tillfälle att i skolorna erhålla en förbättrad och fördjupad undervisning i det svenska språket, föreligger för statsmakterna icke något skäl att motsätta sig befolkningens vilja i detta avseende, detta så mycket mindre som denna befolkning utgöres av svenska medborgare, vilka äga rätt att för sina barn kräva sådan undervisning. Det bör tvärtom vara en bjudande plikt för staten att med verksamma understöd befrämja befolkningens egna intentioner i detta avseende.

Vad det finska språket beträffar, bör givetvis intet förtryck i avsikt att förminska dess betydelse och användning förekomma, men då ett införande i den egentliga folkskolan av undervisning i detta språk skulle äventyra resultatet av undervisningen i allmänhet och av kunskapen i svenska i synnerhet, anse de sakkunniga en sådan åtgärd icke tillräddig.»

En av de sakkunniga *agronomen W. L. Wanhainen* har i en vid betänkandet fogad reservation anmält från de sakkunniga avvikande mening på denna punkt. Wanhainen anser, att undervisningen i de lägsta folkskoleklasserna borde ske på finska språket såsom varande barnens egentliga modersmål. Undervisningen i svenska skulle vidtaga, sedan barnen hunnit inhämta läskonsten, och så småningom utvidgas så, att svenskan i folkskolans högre klasser bleve undervisningsspråk och finskan ett läsämne. En sådan anordning vore särskilt önskvärd med hänsyn till de mindre begåvade barnen. Wanhainen utvecklar sina synpunkter på frågan mycket utförligt; jag tillåter mig här allenast återgiva den sammanfattning, varmed han avslutar sin reservation. Han yttrar.

För att bereda finnbygdens folk möjlighet att fylla sin uppgift i samhället, bör folkundervisningen utvecklas samt fördjupas sålunda att vid sidan av arbetet på utbredande av svenskt språk, som är alldeles nödvändigt för tillägnande av den svenska kulturen, upptages arbetet för utvecklande av befolkningens färdighet i användningen av sitt finska modersmål, dels för att tillgodose dess dagliga, praktiska behov, och dels för att bereda möjlighet för dem, som av olika skäl ej kunna tillägna sig sådan färdighet i det svenska språket, att de genom dess förmedling kunna fortsätta sin själv-
uppfostran efter skolgången, möjlighet därtill på sitt modersmål. Undervisning i detta bör därför på lämpligt sätt inpassas i folkskolearbetet, och för att få säker grund under folkets moraliska och religiösa uppfostran bör undervisningen i kristendom meddelas på folkets eget modersmål.

Av de myndigheter, som yttrat sig över de sakkunnigas betänkande, hava

åtskilliga ingående dryftat förevarande fråga och flertalet i allt väsentligt ställt sig på samma ståndpunkt som de sakkunniga:

Tärendö skolråd anser, att finska språket bör komma till användning endast vid kristendomsundervisningen i småskolans första klass, dock övervägande såsom hjälpSpråk för att helt ersättas av svenskan, när barnen vunnit nödig insikt däri.

Junosuando skolråd, vars yttrande avfattats av dess ordförande *G. Bergfors*, har synnerligen ingående behandlat språkfrågan. I yttrandet göres gällande, att de hittillsvarande resultaten av svenskundervisningen, med hänsyn till barnens förmåga att förstå och uttrycka sig på svenska språket, icke äro tillfredsställande. För ernående av ett bättre resultat bör skoltiden obligatoriskt förlängas med ett år och småskolan göras tre-årig samt första året i småskolan användas endast till undervisning i svenska språket.

Domkapitlet i Luleå vänder sig särskilt mot tanken på kristendomsundervisningens meddelande på finska språket. En sådan anordning skulle komma att i hög grad motverka arbetet för meddelande av svenskt språk och bibringande av svensk kultur åt finnbygdens befolkning.

Länsstyrelsen i Luleå, som ansluter sig till de sakkunnigas mening, framhåller, att befolkningens önskan, att svenskan skall dominera i skolan, uppenbarligen är i överväldigande utsträckning så stark, att det kunde befaras verka irriterande och störande på skolarbetets lugna bedrivande, om en ändring av undervisningsmetoden nu infördes. Emellertid ifrågasätter länsstyrelsen, om det ej skulle vara till gagn, att man på en eller ännu bättre två lämpliga platser gjorde under längre tid fortlöpande prov för att utröna den nu använda helt svenskspråkiga undervisningsmetodens egenskaper, jämförda med en annan metod, där finska språket inginge i lämplig utsträckning.

Skolöverstyrelsen delar de sakkunnigas mening, att huvuduppgiften bör vara att lära barnen känna svenskt språk och svensk kultur, samt framhåller, att det tydligtvis icke bör komma ifråga att mot befolkningens önskan införa finska som undervisningsspråk i skolorna, om än i aldrig så begränsad omfattning. Därest det tilläventyrs skulle visa sig, att inom något skoldistrikt tydligt framträdde en starkare önskan om undervisning jämväl på finska, synes det överstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida ej grundsatsen om befolkningens ståndpunkt såsom utslagsgivande borde kräva tillmötesgående av en sådan önskan. Det skulle kunna tänkas, att en inom ett skoldistrikt under betryggande former ådagalagd allmän önskan om införande i skolorna av en begränsad undervisning på finska skulle få framföras till någon myndighet, varvid närmast antingen domkapitlet i Luleå eller skolöverstyrelsen torde böra komma ifråga. Denna myndighet skulle äga att efter yttrande av vederbörande folkskolinspektör och efter prövning av föreliggande omständigheter fatta beslut i ärendet. Om något medgivande skulle lämnas, borde det tydligen avse antingen kristendomsundervisning på finska eller någon undervisning i finsk läsning och skrivning.

Å sid. 291—299 i betänkandet behandla de sakkunniga frågan om den fortsatta undervisningens organisation i de finskspråkiga skolområdena.

*Den fortsatta
undervisningens organi-
sation.*

Efter påpekande att vid tiden för betänkandets avgivande endast två fortsättningskolor voro i verksamhet inom ifrågavarande församlingar, fram-

hålla de sakkunniga vikten av att behovet av fortsatt undervisning för finnbygdens ungdom blir bättre tillgodosett.

De fortsättningsskolor, som inrättas, böra enligt de sakkunnigas mening överallt, där så kan ske, bli yrkesbestämda.

I fråga om själva organisationen av den fortsatta undervisningen måste stor hänsyn tagas till de svårigheter, som möta på grund av befolkningens kringstriddhet, de långa avstånden, bristen på vägar, saknaden av lämpliga lokaler och bristen på kompetenta lärare. För alla de mindre skolområden, där det från folkskolan utgångna barnantalet är så ringa och så kringspjutt, att fortsättningsskola fördenskull icke kan inom området inrättas, måste fortsättningsundervisningen ordnas i form av ambulera, koncentrerade kurser, förlagda till i förhållande till vederbörandes hemvist så centralt belägna platser som möjligt. Då det i allmänhet torde bli svårt för vederbörande folkskollärare att påtaga sig den fortsatta undervisningen, borde dessa koncentrerade kurser sammanföras i grupper, för vilka lämpligen särskilda lärare borde anställas. Åt sådana för fortsättningsskolan särskilt anställda lärare borde beredas samma ställning i avlönings- och rättsligt hänseende som åt folkskollärare.

Här berörda svårigheter för den fortsatta undervisningens organisation äro emellertid i stort sett gemensamma för den övervägande delen av den svenska landsbygden, varför desamma torde böra lösas i ett sammanhang för hela riket.

I fråga om kursplanerna anse de sakkunniga särskilda bestämmelser i ett avseende nödiga, vad angår fortsättningsskolorna i förevarande trakter. Från olika håll har nämligen ifrågasatts, huruvida icke undervisning i finska språket borde, åtminstone i någon utsträckning, förekomma i de blivande fortsättningsskolorna, detta med hänsyn till att barnen varken i hemmet eller i skolan erhålla någon undervisning i det finska språkets skriftliga behandling. Färdighet härutinnan har betydelse för den finstalande svenska gränsbefolkningen, som i många fall har släktingar, föräldrar och syskon i Finland, vilka icke förstå svenska, ävensom för de barn till enbart finstalande föräldrar, vilka tillfälligtvis eller för längre tid bosätta sig å annan svensk ort.

De sakkunniga finna emellertid, att den åt fortsättningsskolan anslagna knappa tiden ej medger någon mera omfattande undervisning i finska, om ett förryckande av fortsättningsskolans egentliga uppgift skall undvikas. Under sådana förhållanden anse sig de sakkunniga ej böra föreslå, att undervisning i finska införas i fortsättningsskolorna såsom obligatoriskt ämne. Däremot bör, enligt deras mening, i sådant fall, där ett verkligt intresse för inhämtande av kunskap i finska språkets ortografi förefinnes, skoldistrikt äga rätt att besluta om införande av frivillig undervisning i finska i fortsättningsskola under en å två timmar i veckan under den tid, fortsättningsskola årligen pågår. Där sådan frivillig undervisning bleve införd, skulle den äga rum på tid, förlagd utom det stadgade minimiantalet timmar i fortsättningsskolan.

Omfattningen och planen för en dylik frivillig undervisning skulle fastställas av skolöverstyrelsen. Som en regel borde härvid gälla, att undervisningen i finska skulle omfatta endast rättskrivning samt någon läsning av finsk litteratur.

Avlöning till lärare i finska vid fortsättningsskola borde utgå efter samma grunder som för lärare i arbetskunskap vid yrkesbestämd fortsättningsskola. Jämväl statsbidraget till avlöningen borde utgå efter enahanda grunder.

Skolöverstyrelsen biträder i allo vad de sakkunniga i denna del föreslagit.

Min redogörelse för de sakkunnigas utredning och förslag är härmed avslutad, och jag har nu att tillkännagiva min egen ståndpunkt till de olika frågor, som här föreligga. Jag kommer därvid att följa den ordning, i vilken dessa frågor i den föregående framställningen upptagits, och skall beträffande varje särskilt spörsmål lämna en kort sammanfattning av de framkomna förslagen.

Departementschefen.

Vad då först beträffar det allmänna syftet med den ifrågavarande utredningen framhålls i förenämnda riksdagsskrivelse nr 201/1917 — under erinran om den offervillighet, statsmakterna dittills visat, när det gällde främjandet av skolväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län — att det trots de redan vidtagna åtgärderna måste med hänsyn till de i dessa trakter rådande särskilda förhållanden ifrågasättas, om icke ännu mera från statens sida kunde och borde göras i förevarande avseende. Särskilt önskade riksdagen hava utrett, vilka platser ännu saknade ett ordnat skolväsende, samt vilka åtgärder som borde vidtagas till skolväsendets upphjälpande genom åstadkommande av bättre skolformer och inrättande av ytterligare skolhem eller arbetsstugor.

Allmänna synpunkter.

Sakkunnigutredningen har i dessa avseenden givit uttömmande svar. Efter grundliga undersökningar rörande skolväsendets nuvarande tillstånd i dessa trakter konstatera de sakkunniga, att de uppoffringar, staten hittills gjort för skolväsendet därstädes, givit goda resultat, så att folkundervisningen i berörda landsdelar numera väl uthärdar en jämförelse med förhållandena inom skoldistrikt på landsbygden i andra delar av Sverige. Emellertid finna de starka skäl tala för att från statens sida allt framgent särskilda åtgärder vidtagas till ytterligare höjande av de ifrågavarande trakternas andliga odling. Såsom sådana skäl peka de på de allmänna förhållandena, som i regel äro svåra att ordna i gränstrakter, vidare de säregna naturförhållandena, befolkningens kringstriddhet och relativa fattigdom, de långa avstånden och bristen på goda kommunikationer samt betydelsen av att genom ökad folkupplysning göra befolkningen bättre rustad att tillvarata och utnyttja de rika naturliga tillgångar, som här finnas.

Arten av de åtgärder, staten bör i fortsättningen vidtaga till skolväsendets upphjälpande härstädes, bör enligt de sakkunnigas mening, då den hittills bedrivna verksamheten visat sig giva goda resultat, i huvudsak följa de riktlinjer, som hittills iakttagits.

Denna de sakkunnigas allmänna principiella ståndpunkt har vunnit anslutning från i stort sett alla de myndigheter, som yttrat sig i ämnet.

För egen del är jag härutinnan av samma mening som de sakkunniga. Skolväsendet i de nordligaste delarna av Sverige har länge varit föremål för och kommer för visso under ansenlig tid framåt att nödvändiggöra särskilda åtgärder från statsmakternas sida. Dessa betingas först och främst av naturförhållandena, som ställa denna landsdel i en särklass. I så måtto är

problemet detsamma för de finskspråkiga församlingarna som för Norrbottens och Västerbottens lappmarksförsamlingar med icke-finsktalande befolkning. I fråga om dessa senare har staten jämväl vidgått behovet av en understödjande verksamhet från dess sida i vidgad omfattning genom de beslut, som beträffande sistnämnda församlingar fattades av 1919 års riksdag till skolväsendets förbättrande. För de områden av Norrbotten, varom nu är fråga, tillkommer deras karaktär av gränstrakter med en befolkning, som i stor utsträckning i sitt dagliga liv begagnar såsom uttrycksmedel ett annat språk än det svenska. Dessa senare omständigheter göra, att de krav på särskilda ekonomiska uppoffringar, som skolväsendets tillstånd — ehuru, på sätt de sakkunniga visat, under senare tider väsentligt förbättrat — alltjämt måste ställa på statsmakterna, ytterligare förstärkas och förökas. Enligt vad den föreliggande utredningen på ett otvetydigt sätt ger vid handen, känner sig befolkningen i dessa trakter i gemen såsom svensk och önskar att bliva delaktig i svensk kultur på samma sätt och i samma grad som landets övriga medborgare, ett förhållande, varom jag för övrigt i viss mån själv varit i tillfälle att förvissa mig genom personliga iakttagelser. Då på grund härav från den svenska statens sida strävas efter att i enlighet med befolkningens egna önskemål åstadkomma en förbättrad folkundervisning i de ifrågavarande församlingarna, ligga häri icke tendenser från svensk sida till undertryckande av en folkminoritet. Dylika tendenser torde vara för svensk uppfattning helt främmande. Den svenska staten fullgör genom berörda strävanden helt enkelt en naturlig plikt att efter förmåga på allt sätt för en del av landets befolkning underlätta möjligheterna till en kulturgemenskap, vartill den av yttre förhållandens makt haft svårt att nå, men som den själv betraktar såsom eftersträvanvärd. Även om detta förblir undervisningens huvudsyfte, utesluter det icke ett beaktande vid densamma av de önskemål, som kunna framträda därom att gränstrakternas befolkning jämväl må utveckla sin förmåga att läsa och skriva finska.

Den grundläggande principen vid planläggandet av statens strävanden till skolväsendets upphjälpande i förevarande delar av Norrbotten synes mig i fortsättningen, såsom hittills, böra vara, att staten antingen helt eller delvis, beroende på arten av den åtgärd, som är i fråga, påtager sig omsorg för vissa anordningar till skolväsendets förbättrande i dessa trakter, betingade av där rådande särskilda förhållanden. Härvid måste dock tillses, att man bibehåller den kommunernas självverksamhet i avseende å skolangelägenheter, som karaktäriserar organisationen av hela vårt lands folkundervisningsväsende, ävensom grundsatsen om kommunernas delaktighet i vad jag skulle vilja kalla de normala kostnaderna för berörda undervisningsväsende. Särskilt viktigt synes det mig vara, att man även beträffande nu ifrågavarande församlingar bygger arbetet på folkundervisningens främjande på en samverkan mellan stat och kommun. Ett uteslutande av kommunerna från befattningen med skolangelägenheterna och dessas läggande helt i statens händer skulle nämligen enligt min tanke vara till stort men för skolväsendet, enär en av de viktigaste

förutsättningarna för ernäendet av goda resultat på detta område är, att det arbete, som där bedrivs, sker i samförstånd med befolkningen och bäres upp av ansvar och initiativ jämväl från kommunernas egen sida, under det däremot en enbart statlig undervisningsverksamhet kunde komma att medföra faran av dess fastläsande i alltför stela byråkratiska former.

Såsom jag förut nämnt, hava de sakkunniga företagit en synnerligen ingående undersökning av skolväsendets ställning inom var och en av här ifrågakvarande församlingar. Med utgångspunkt från denna undersökning, i anknytning till vilken de sakkunniga lämnat en redogörelse för de olika församlingarnas ekonomiska förhållanden, hava de sakkunniga därefter beträffande varje särskilt skoldistrikt angivit de behov i avseende å skolväsendets förbättring, som inom de skilda skoldistrikten föreligga.

Statsbidrag till uppförande av skolhus, lärarbostäder och skolhem.

De brister i skolväsendet, de vid berörda undersökning konstaterat, hänföra sig framför allt till skollokalernas och lärarbostädernas beskaffenhet, avsaknaden av skolor på platser, där behov härav föreligger, samt förekomsten av mindervärdiga skolformer.

Till avhjälpande av nämnda brister hava de sakkunniga utarbetat förslag, som, förutom skolorganisatoriska förändringar, vid vilka jag här icke behöver närmare uppehålla mig, innebär, att under en byggnadstid av tio år skulle inom de olika skoldistrikten utföras nybyggnader av 111 skolhus och 56 lärarbostäder ävensom om- och tillbyggnader av äldre skolbyggnader, varigenom skulle tillkomma 23 nya lärosalar. Sammanlagda kostnaden härför, som av de sakkunniga approximativt uppskattats till 6,650,000 kronor enligt på våren 1921 gällande material- och arbetspriser, anse de sakkunniga böra bestridas till hälften av församlingarna själva och till hälften av statsverket, på vilket alltså skulle komma ett sammanlagt belopp av förslagsvis 3,000,000 kronor, fördelat på 10 år med 300,000 kronor årligen. Kungl. Maj:t skulle efter av vederbörande skoldistrikt gjord ansökning från fall till fall, efter vederbörande myndigheters hörande, pröva storleken av det statsbidrag, som till sökande-distriktet skulle utgå. Hälften av statsbidraget borde utbetalas vid byggnadsföretagets igångsättande.

Vidare hava de sakkunniga kommit till det resultatet, att för beredande av undervisning åt dels de barn, som nu helt och hållet sakna all undervisning, dels ock de barn, som för närvarande kunna sägas vara mindre lämpligt inackorderade, behov föreligger av icke mindre än 12 skolhem för sammanlagt 390 barn. Kostnaderna för dessa skolhem, vilka enligt förslaget borde inrättas i huvudsak på samma sätt som skolhemmen inom de svensktalande lappmarksförsamlingarna, hava de sakkunniga uppskattat till 75,000 å 90,000 kronor för varje och till 975,000 kronor för samtliga.

Av ekonomiska skäl räkna dock de sakkunniga för den närmaste framtiden endast med det mindre antal skolhem, som är erforderligt för beredande av skolgång åt en större del av de barn, vilka för närvarande varken kunna intagas i arbetsstuga eller inackorderas i enskilda hem. För sådant

ändamål anses 4 skolhem erforderliga, och kostnaderna härför beräknas till 350,000 kronor, varav 50,000 kronor enligt de sakkunnigas mening böra bestridas av vederbörande församlingar och återstoden, 300,000 kronor, utgå såsom statsbidrag, fördelat på tre år med 100,000 kronor för varje år.

Av nämnda anslag borde skoldistrikt, som besluter uppföra skolhem efter samma grunder, som äro stadgade för de svensktalande lappmarksförsamlingarnas skolhem, kunna erhålla understöd med det belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall funne gott bestämma.

Dessa nu nämnda förslag hava i allmänhet vunnit odelad anslutning från de hörda myndigheternas sida. Länsstyrelsen i Luleå anser dock, att den beräknade byggnadssumman för skolhus och lärarbostäder kan till följd av inträdda prissänkningar reduceras till 5,000,000 kronor, varigenom årsanslaget från statens sida för detta ändamål icke skulle behöva utgå med mer än 250,000 kronor. Gent häremot invänder skolöverstyrelsen, som dock vitsordar, att man kan utgå från något lägre byggnadskostnader än de av de sakkunniga beräknade, att denna omständighet likväl icke bör medföra en sänkning av statsanslaget, då skoldistriktet icke kunna väntas bidra i så stor utsträckning, som de sakkunniga förutsatt. Överstyrelsen anser, att då antalet upprättade skolhem kan öva inflytande på frågan om det antal skolhus, som behöves, det är lämpligt, att ett gemensamt byggnadsanslag, avsett för såväl skolhus och lärarbostäder som skolhem, anvisas, och föreslår i detta hänseende en anslagssumma av 3,300,000 kronor att anvisas under 10 år med 330,000 kronor om året.

Ifrågavarande av de sakkunniga väckta förslag inrikta sig synbarligen på undanröjande av några av de starkaste hindren för skolväsendets utveckling i förevarande landsdelar, nämligen svårigheterna att anskaffa för undervisningen lämpliga lokaler och för lärarpersonalen tjänliga bostäder samt att bereda tillfälle till undervisning åt alla i skolåldern varande barn. Dessa svårigheter hava sin grund i de förut nämnda här rådande särskilda naturförhållandena och skoldistriktens oförmåga att härutinnan själva bestrida de kostnader, som för ernående av tillfredsställande förhållanden skulle vara erforderliga.

För min del vill jag därför i princip ansluta mig till de sakkunnigas förslag, att staten för ifrågavarande ändamål lämnar berörda församlingar ekonomiskt understöd. Det torde härvid böra framhållas, att skyldigheten att bygga och underhålla skolhus och lärarbostäder visserligen sedan gammalt åvilar vederbörande kommuner, men att ett biträdande av sakkunnigförslaget icke får anses innebära en rubbning av denna grundsats utan allenast ett modifierande av densamma, betingat av de särförhållanden, som äro rådande i dessa församlingar. I enstaka fall hava ju ock, såsom bekant, undantag från denna allmänna regel redan tidigare gjorts för nämnda församlingar. Ett bifall till sakkunnigförslaget får alltså icke heller betraktas såsom ett föregripande av statsmakternas ståndpunkttagande till det förslag om stats-

bidrag för folkskolebyggnader över hela riket, som från annat håll framkommit och ännu befinner sig på utredningens stadium.

Vad särskilt beträffar förslaget om beviljande av statsbidrag till uppförande av skolhem jämväl inom de finsktalande församlingarna, liksom tidigare skett beträffande de svensktalande lappmarksförsamlingarna, vill jag framhålla, att skolhemsidén synes för vissa av dessa trakter innebära den enda möjliga vägen för beredande av en ordnad undervisning åt barnen, och att skolhemmens, liksom arbetsstugornas, hittillsvarande verksamhet i allmänhet givit mycket goda resultat.

I fråga om detaljerna i de sakkunnigas förslag, platserna för nya skolors inrättande och skolhems uppförande, skolformerna, skolhusens och lärarbostädernas förläggning o. s. v., är det klart, att delade meningar kunna hyzas. Sakkunnigförslaget får givetvis i dessa hänseenden icke betraktas annat än såsom en vägledning, från vilken många avvikelser kunna tänkas komma att ske. För övrigt äro, såsom åtskilliga av skolråden påpekat, vissa av de utav de sakkunniga förordade åtgärderna redan vidtagna. Vad härutinnan vidare skall åtgöras, får naturligtvis bliva beroende på särskild prövning vid den tid, då eventuella förslag skola realiseras.

Lika med överstyrelsen finner jag det praktiskt, att för samtliga ifrågavarande ändamål, skolhus, lärarbostäder och skolhem, i riksstaten upptages ett gemensamt anslag, vars fördelning på de olika ändamålen av Kungl. Maj:t handhaves.

Varje beräkning nu av de erforderliga kostnaderna måste av nyss nämnda orsaker bliva i hög grad godtycklig. Med hänsyn till inträffade prissänkningar och de förbättringsåtgärder, som, enligt vad ovan sagts, efter hand redan kommit till stånd, synes det mig mest sannolikt, att de nödiga totalutgifterna för skolhus och lärarbostäder komma att stanna vid den summa, som av länsstyrelsen i Luleå angivits, eller 5,000,000 kronor. I fråga om den beräknade kostnaden för de fyra skolhem, varav behovet för närvarande ansetts mest trängande, eller 350,000 kronor, har jag ingen erinran att göra.

Den av de sakkunniga förordade grunden för fördelningen av byggnadskostnaderna mellan staten och kommunen, eller att vardera parten skulle bära hälften av kostnaderna för skolhus och lärarbostäder samt av utgifterna för skolhemmens uppförande, staten $\frac{6}{7}$ och kommunerna $\frac{1}{7}$, må ju vara lämplig såsom en genomsnittlig kostnadsfördelning, men får icke göras till någon regel för de särskilda fallen. Lika väl som det kan tänkas, att staten i fråga om ett byggnadsföretag påtager sig en större andel, än de sakkunniga tänkt sig, lika väl kan det komma att inträffa, att statsbidraget i ett annat fall kommer att utgå efter en lägre beräkningsgrund. Allt får härvid bliva beroende av omständigheterna i varje särskilt ärende.

Att vid anslagsberäkningen utgå från den av de sakkunniga tillämpade beräkningsgrunden synes mig mindre lämpligt. Jag anser nämligen icke, att vid årets riksdag en viss totalsumma bör för här omhandlade ändamål

beviljas att år för år anvisas under en på förhand antagen byggnadstid, utan håller före, att anslag bör beviljas för varje budgetår särskilt efter en av vederbörande myndigheter för året uppgjord approximativ beräkning av byggnadsbehovet och med hänsyn till vad statsverkets tillstånd kan i detta hänseende medgiva för det budgetår, varom varje gång är fråga. Vad beträffar den budgetperiod, det nu närmast gäller, nämligen budgetåret 1924—1925, hava förhållandena ansetts icke medgiva högre anslag för samtliga nu berörda ändamål, skolhus, lärarbostäder och skolhem, än 200,000 kronor. Detta belopp torde böra upptagas i staten för sagda budgetår såsom reservationsanslag.

Vad beträffar de särskilda villkor och bestämmelser, som böra gälla för bidrags utgående från nämnda anslag, har jag i stort sett intet att erinra mot sakkunnigförslaget, men anser, att frågan härom bör bliva beroende på särskild prövning av Kungl. Maj:t, sedan riksdagen ställt medel för ändamålet till förfogande. Tills vidare torde Kungl. Maj:t böra inskränka sig till att äska det föreslagna anslagsbeloppet att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter.

De sakkunniga hava föreslagit, att det hittillsvarande »förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar» måtte hädanefter benämnas »förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter», enär en betydande del av den finsktalande befolkningen utgöres av svenskar.

Anslagets benämning.

Mot den ändrade benämningen har jag intet annat att erinra än att, då några av Sveriges nordligaste gränsorter äro svenskspråkiga och icke varit eller avses skola bliva delaktiga i omförmälda anslag samt alltså anslaget gäller allenast *vissa* av de nordligaste gränsorterna, nämligen de för närvarande finskspråkiga skolområdena, anslaget riktigare torde böra betecknas såsom »förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i vissa av rikets nordligaste gränsorter».

Anslagets användning.

Beträffande dispositionen av medel från ifrågavarande anslag har sedan dess tillkomst gällt, att anslaget stått till Kungl. Maj:ts fria förfogande att på sätt Kungl. Maj:t funne lämpligt användas till olika åtgärder, som kunde anses gagna det ändamål, för vilket anslaget enligt sin beteckning vore avsett. Då denna regel, såvitt jag kunnat finna, visat sig vara till nytta för den sak, det här gäller att främja, anser jag någon ändring härutinnan icke böra ske. Jag kommer därför att i det följande närmare beröra de sakkunnigas uttalanden och förslag rörande åtgärder, för vilka kostnaderna böra bestridas av nämnda anslag, endast för så vitt desamma äga någon väsentlig betydelse för anslagsberäkningen eller påkalla särskilt medgivande av riksdagen.

De sakkunniga hava föreslagit, att stipendierna till de elever vid folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå, vilka förbinda sig att viss tid efter avlagd examen tjänstgöra vid skolor inom finnbygden, måtte höjas från deras nuvarande belopp, 300 kronor för läsår, till 600 kronor för läsår. Højningen skulle föranleda en ökning av nu till dylika stipendier utgående medel med 12,000 kronor. Huvudvikten vid stipendiums utdelande bör enligt de sakkunnigas mening icke läggas på att stipendiat är finsktalande, utan på att han förbinder sig till minst 3 års tjänstgöring vid folkskolor i finnbygden.

Højning av stipendierna åt seminarieelever, som förbinda sig till viss tids tjänstgöring i finnbygden.

I likhet med de sakkunniga anser jag det av behovet påkallat, att berörda stipendier, vilka utgått med oförändrat belopp alltsedan år 1875, då de inrättades, nu bliva i någon mån höjda. Däremot kan jag icke tillstyrka en så avsevärd højning som den av de sakkunniga föreslagna eller till dubbla beloppet, utan anser tillräckligt med en ökning till 400 kronor för läsår eller samma belopp, som nu utgår till elever vid småskoleseminariet i Haparanda.

Den i anledning härav erforderliga anslagsökningen skulle därigenom komma att inskränka sig till 4,000 kronor.

Vad de sakkunniga i övrigt föreslagit i stipendiefrågan föranleder ingen erinran från min sida.

Beträffande de för närvarande utgående statsbidrag till skoldistriktet för förhyrande av till skoländamål erforderliga lokaler hava de sakkunniga framlagt förslag, avseende dels en højning av nu utgående bidrag, dels ock fastställande av mera enhetliga grunder för ifrågavarande bidrags utgående. De sakkunniga anse, att bidraget bör bestämmas till lika belopp per förhyrt lärorum för hela det finsktalande området. Med utgångspunkt från medelbidraget per lärorum under år 1921, vilket utgjorde 126 kronor 20 öre och enligt de sakkunnigas mening var för lågt beräknat, påyrka de sakkunniga, att nämnda enhetliga belopp måtte bestämmas till 200 kronor. En sådan højning skulle medföra en årlig merutgift av 11,000 kronor.

Hyresbidrag till skol-

Vidare bör, anse de sakkunniga, bidrag utgå i det fall, att skoldistriktet nödgas förhyra bostad åt lärare vid statsfolkskola. Ett årligt bidrag av 100 kronor per bostadsrum anses lämpligt med hänsyn till i finnbygden rådande hyrespris. Motsvarande bidrag borde utgå, där skoldistriktet är pliktigt att ersätta läraren eller lärarinnan bristande bostadsförmåner. Av detta förslag föranledda kostnader uppskattas till 5,000 kronor årligen.

Slutligen föreslås, att såsom bidrag till förhyrande av lokaler för undervisning i manlig slöjd statsbidrag må utgå med ett årligt belopp av 100 kronor per rum. Kostnaderna härför beräknas till 500 kronor för år.

Sammanlagt skulle vad de sakkunniga i denna del föreslagit orsaka en merutgift av 16,500 kronor.

För min del anser jag det knappast vara lämpligt att, såsom de sakkun-

niga föreslagit, fastställa vissa belopp, med vilka statsbidrag skulle i nämnda hänseende automatiskt utgå till skoldistriktet. Det torde väl vara så, att i dessa trakter lika väl som eljest hyresprisen variera från ort till ort allt efter de lokala förhållandena. Det synes mig därför bäst, att beloppet av statsbidraget fastställs, liksom hittills, av Kungl. Maj:t efter särskild prövning i varje fall. Såsom *beräkningsgrund* anser jag däremot de av de sakkunniga ifrågasatta beloppen kunna godtagas, och då jag i övrigt biträder de sakkunnigas förslag rörande de ändamål, för vilka statsbidrag av nu förevarande slag bör utgå, har jag intet att erinra mot de sakkunnigas uppskattning av den erforderliga merutgiften, 16,500 kronor, ett belopp, som dock kan förutsättas komma att minskas vid ett genomförande efter hand av det förut behandlade byggnadsprogrammet.

*Statsbidrag
för den drliga
driften vid
skolhemmen.*

De sakkunniga hava föreslagit, att gällande författningar rörande skolhem i lappmarksförsamlingar med icke-finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län (nr 143/1920, nr 144/1920 och nr 145/1920) måtte förklaras skola gälla även beträffande skolhem i de finsktalande delarna av sistnämnda län, att för avlöning av föreståndarinna vid skolhem och för inackordering av skolbarn vid sådant hem erforderliga statsbidrag skola utgå av nu ifrågasatta förslagsanslag, samt slutligen att till föreståndarinna vid skolhem i finnbygden måtte i stället för det särskilda lönetillägg å 100 kronor, som tillkommer föreståndarinna vid skolhem i den svensktalande lappmarken, få utgå ett extra lönetillägg å 200 kronor av samma förslagsanslag.

Till den egentliga driftkostnaden vid skolhemmen, d. v. s. utgifterna för barnens inackordering därstädes, beräkna de sakkunniga ett årligt bidrag av staten med 30,000 kronor efter 200 kronor för vart och ett av 150 barn.

Vad nu omtalade förslag angår anser jag, att samma bestämmelser böra till alla delar gälla för skolhemmen i de finsktalande församlingarna och skolhemmen i den svensktalande lappmarken; dock bör, i enlighet med vad som fastställts för småskollärlarinna vid tjänstgöring inom den s. k. finnbygden, lönetillägget för skolhemsföreståndarinna i de finsktalande trakterna utgöra 200 kronor, eller 100 kronor mera än för föreståndarinna vid skolhem inom den svensktalande lappmarken.

Härjämte torde föreståndarinna vid skolhem inom de finsktalande församlingarna av Norrbottens län böra, i likhet med föreståndarinna vid skolhem inom de svensktalande lappmarksförsamlingarna, medgivas rätt till delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

För budgetåret 1924—1925 kommer uppenbarligen icke något av de föreslagna skolhemmen att hava trätt i verksamhet, varför särskilda medel för avlöningar och driftkostnader vid skolhemmen icke behöva beräknas för sagda budgetperiod.

*Läroämnen.
Anslag till
utbildnings-*

Med avseende å de olika läroämnena i dessa församlingars skolor hava de sakkunniga i fråga om kristendomsämnet påyrkat medgivande för försam-

lingarna att införa tre timmars undervisning i veckan över hela skolstadiet samt beträffande modersmålet uttalat, att det i den gällande undervisningsplanen föreskrivna timantalet visat sig även för berörda skolor tillräckligt.

I dessa av de sakkunniga upptagna frågor hava delade meningar yppats från de hörda myndigheternas sida. Emellertid har skolöverstyrelsen i avslutning härtill framhållit, att den för rikets folkskolor eljest gällande undervisningsplanen icke syntes kunna giva tillräcklig ledning vid uppgörandet av läroplaner för de skoldistrikt, om vilka nu vore fråga, samt att det därför syntes förefinnas starka skäl för att för ifrågavarande område av vårt land utarbete en särskild undervisningsplan, därvid avseende borde fästas vid de speciella förhållandena inom berörda skolområden. Härmed torde dock böra anstå, till dess hela den föreliggande utredningen blivit av Kungl. Maj:t prövad.

Utan att nu vilja närmare ingå på berörda spörsmål, som icke äro av beskaffenhet att böra föranleda något förslag till riksdagen, anser jag mig dock böra betona, att jag fullkomligt delar skolöverstyrelsens uppfattning om behovet av en särskild undervisningsplan för denna del av landet, utarbetad under hänsynstagande till de egendomliga förhållanden, som där äro rådande. I detta ämne torde närmare utredning böra förebringas, innan förslag till lämpliga åtgärder kan föreläggas Kungl. Maj:t.

Till anordnande av två utbildningskurser i hembygdsundervisning för lärare vid finnbygdens skolor hava de sakkunniga enligt en av dem uppgjord kostnadsberäkning föreslagit beviljande av 25,270 kronor efter 12,635 kronor för kurs. Skolöverstyrelsen har ansett en utsträckning av tiden för kurserna erforderlig och i anledning därav förordat en ökning av den beräknade kostnadssumman för båda kurserna till omkring 30,000 kronor.

Med hänsyn till svårigheten för lärarna i dessa församlingar att bliva i tillfälle att tillgodogöra sig undervisningen vid de instruktionskurser i ämnet, som hållits i landets sydligare delar, finner jag detta förslag synnerligen behjärtansvärt. Medel för nämnda ändamål synas mig böra utgå av omfördälda förslagsanslag och tills vidare kunna beräknas till det av de sakkunniga ifrågasatta beloppet, avrundat till 25,000 kronor. Vid anslagsberäkningen för budgetåret 1924—1925 bör icke, såsom statskontoret gjort, från nämnda belopp göras avdrag med redan för närvarande utgående anslag till *bygdekurser*, enär dessa bygdekurser hava en helt annan uppgift än de planerade hembygdskurserna. Bygdekurserna äro nämligen avsedda för den ungdom, som avgått från folkskolan, och äsyfta att stärka och utvidga de i skolan inhämtade kunskaperna såväl i svenska språket som i övrigt.

Av de sakkunniga framlagda förslag om beviljande av dels 2,500 kronor för utarbetande genom en erfaren språkman av en för det lägre stadiet i Tornedalens skolor avsedd övningsbok i rättskrivning, dels ock 2,000 kronor för inköp av skioptikonapparater föranleda ingen erinran från min sida.

kurser i hembygdsundervisning för lärare.

Läro- och läseböcker. Undervisningsmateriell.

*Frågor av
hygienisk och
socialpedago-
gisk natur.*

I hygieniskt och socialpedagogiskt syfte hava de sakkunniga föreslagit vissa åtgärder, nämligen årliga läkarundersökningar av skolbarn, föreläsningar i tandvård och anordnande av ambulering under visning i hushållsgöromål. För dessa ändamål beräknas en årlig utgift av sammanlagt 11,000 kronor.

Skolöverstyrelsen vitsordar behovet av dylika åtgärder, men framhåller, att de icke torde kunna genomföras omedelbart i önskvärd omfattning.

Själv anser jag vad de sakkunniga härutinnan föreslagit väl värt att komma till utförande. Förslagen torde dock endast så småningom kunna realiseras, varför under budgetåret 1924—1925 ett belopp av sammanlagt 5,000 kronor för de olika ändamålen torde bli tillräckligt.

*Säkerställan-
de av arbets-
stugornas
framtid.*

I fråga om stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor hava de sakkunniga föreslagit vissa förändringar i dess organisation, genom vilka, bland annat, ett större inflytande skulle tillförsäkras Kungl. Maj:t i avseende å stiftelsens ledning. Till säkerställande av arbetsstugornas ekonomi hava de sakkunniga föreslagit, att utöver de inackorderingsbidrag, som hittills utgått för i arbetsstugorna intagna barn, de för den årliga driften av arbetsstugorna erforderliga kostnaderna, i den mån dessa icke täckas genom avkastningen av stiftelsens fonderade medel och till verksamheten inflytande gåvor, skola bestridas av statsmedel. En av de sakkunniga uppgjord kostnadsberäkning utvisar en årlig brist i stiftelsens räkenskaper å 80,000 kronor att täckas av statsmedel. Då för närvarande utgående statsbidrag uppginge till omkring 63,000 kronor, skulle för ändamålet erfordras en ökning av nu utgående statsanslag med tillhoppa 17,000 kronor, varav 11,000 kronor borde utgå av ifrågvavarande förslagsanslag. Resten skulle bestridas av medel från förslagsanslaget till skolväsendets upphjälpande i lappmarksförsamlingar med icke-finsktalande befolkning.

Härjämte hava de sakkunniga föreslagit, att föreståndarinna för arbetsstuga, tillhörig nämnda stiftelse, måtte medgivas delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. enligt de grunder, som gälla för småskollärarynnas delaktighet i samma anstalt.

Stiftelsens styrelse har tillstyrkt de av de sakkunniga ifrågasatta organisatoriska förändringarna och i stort sett ej haft något att erinra mot de framlagda kostnadsberäkningarna.

Den av ifrågvavarande stiftelse bedrivna arbetsstuguverksamheten har enligt alla initierades omdöme varit till synnerligt stort gagn för finnbygden. Den utgör, såvitt jag kunnat bedöma, ett nära nog nödvändigt komplement till det arbete, som från statens och kommunernas sida utföres till folkundervisningens fromma i dessa trakter. Vid sådant förhållande måste det uppenbarligen vara ett viktigt allmänt intresse, att berörda verksamhet fullföljes, och jag anser det i och för sig fullt riktigt, att, såsom de sakkunniga föreslagit, staten härvid, i mån av förmåga, lämnar stiftelsen det ytterligare

bistånd, som kan påkallas för tryggande av arbetsstugornas fortvaro och verksamhetens utveckling. Då emellertid, enligt vad jag har mig bekant, stiftelsens ekonomi väsentligt förbättrats, sedan den framställning om ökad statlig hjälp av stiftelsen gjordes, vilken närmast föranledde de sakkunniga att upptaga frågan om stiftelsens framtida ställning, torde för tillfället något statens ingripande i nämnda syfte icke erfordras. Vidare bör det icke lämnas obeaktat, att verksamhetens karaktär av ett enskilt företag i många hänseenden torde varit till fördel i stiftelsens arbete såväl genom den rörelsefrihet, stiftelsen till följd därav ägt vid verksamhetens organiserande och administrerande, som ock därigenom att denna dess karaktär verkat stimulerande på den privata offervilligheten. Det synes mig med hänsyn härtill för sakens egen skull vara bäst, att under den närmaste tiden stiftelsens verksamhet fortgår under oförändrade former och att frågan om statligt understöd i vidgad omfattning i samband med ökat inflytande åt staten i avseende å stiftelsens ledning göres beroende av ytterligare prövning, sedan det visat sig, huruvida behov härav föreligger.

Jag anser det alltså icke behöfligt, att de sakkunnigas förslag i denna del nu bringas till genomförande, och följaktligen finner jag ingen anledning att vid uppskattning av anslagsbehovet för budgetåret 1924—1925 taga i beräkning det av de sakkunniga för berörda ändamål ifrågasatta understödsbeloppet av 11,000 kronor.

Vad däremot angår förslaget om rätt till delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. för föreståndarinna vid arbetsstuga inom de finsktalande församlingarna av Norrbottens län förordar jag detsamma, under erinran att motsvarande rätt gäller för föreståndarinna vid arbetsstuga inom de svensktalande lappmarksförsamlingarna.

Vid beräkning av den ökning av förenämnda förslagsanslag, som genom här förordade åtgärder erfordras för budgetåret 1924—1925, synes det lämpligt att utgå från det belopp, vartill utgifterna för anslaget uppgått under år 1923. Enligt den uppgift från riksräkenskapsverket, som jag i början av denna min framställning omnämnde, utgjorde sagda utgiftsbelopp 373,993 kronor 48 öre. Härtill skulle enligt vad förut anförts komma följande poster:

för ökning av stipendier åt seminarieelever	kronor	4,000: —
» hyresbidrag till skollokaler	»	16,500: —
» hembygdskurser	»	25,000: —
» undervisningsmedel	»	4,500: —
» vissa åtgärder av hygienisk och socialpedagogisk karaktär	»	5,000: —
		<hr/>
	kronor	55,000: —

*Kostnads-
beräkning.*

I enlighet härmed skulle för budgetåret 1924—1925 erfordras sammanlagt i runt tal 430,000 kronor för täckande av erforderliga utgifter från anslaget.

Detta innebär, att anslaget, vars belopp för närvarande utgör 400,000 kronor, skulle för sagda budgetår behöva ökas med 30,000 kronor. Enligt min tidigare gjorda hemställan har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för ändamålet beräkna ett belopp av endast 400,000 kronor. Jag har emellertid av finansministern inhämtat, att medel till den nu nödvändig befunda ökningen med 30,000 kronor torde kunna å budgeten beredas. Jag föreslår därför, att — med uteslutande av det nu uppförda ordinarie förslagsanslaget till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar — i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptages ett ordinarie förslagsanslag å 430,000 kronor till folkundervisningens befrämjande i vissa av rikets nordligaste gränsorter.

Övriga frågor av betydelse för folkskoleväsendet i Norrbottens finsktalande församlingar.

Återstår att med några ord beröra de av de sakkunniga jämväl upptagna frågorna om nybyggnader för Haparandaseminariet, statsskolornas framtida ställning, undervisningsspråket och den fortsatta undervisningens organisation.

Nybyggnader för småskoleseminariet i Haparanda.

Vad beträffar småskoleseminariet i Haparanda hava de sakkunniga framhållit behovet av en utvidgning av seminariet och nya byggnader för detsamma.

Utredningen i ärendet och framställningar, som jag såsom departementschef haft att behandla, angående provisoriska åtgärder för de nuvarande byggnadernas förbättrande hava bibragt mig den uppfattningen, att inom en ej alltför avlägsen framtid det torde bli nödvändigt att gå i författning om beredande av bättre lokalförhållanden för detta seminarium. För närvarande är dock hela denna fråga icke i det skick, att någon hemställan i ämnet till riksdagen kan eller bör göras.

Statsskolornas framtida ställning.

I fråga om statsskolornas framtida ställning hava de sakkunniga uttalat, att det visserligen ur organisatorisk synpunkt skulle vara fördelaktigast, om samtliga skolor inom finnbygden ombildades till statsskolor, men ansett detta spörsmål böra lösas i samband med en eventuell utredning om statens övertagande av alla utgifter för lärarpersonalens avlöning vid rikets samtliga folkskolor samt därför inskränkt sig till att förorda det hittills praktiserade systemet med statsskolor och församlingsskolor vid sidan av varandra.

Jag kan i detta hänseende hänvisa till de allmänna synpunkter i fråga om statens verksamhet för skolväsendets upphjälpande i finnbygden, som jag förut framlagt. Därav torde framgå, att enligt min mening den slutsats, till vilken de sakkunniga på denna punkt kommit, är riktig och för skolväsendet förmånlig.

Undervisningsspråket.

De sakkunnigas uppfattning rörande undervisningsspråket är, att i enlighet med befolkningens så gott som enhälligt uttryckta önskan undervisningen skall meddelas på svenska språket över hela skolstadiet, och finskan, endast där så befinnes nödigt, för att läraren må kunna göra sig förstådd, användas såsom hjälpspråk.

I stort sett samma åsikt göres gällande av de i ärendet hörda myndigheterna, av vilka dock överstyrelsen ifrågasatt en sådan modifikation av regeln, att i de fall, där inom ett skoldistrikt en starkare önskan tydligt framträder om undervisning jämväl på finska, medgivande härtill skulle kunna lämnas efter särskild prövning av vederbörande myndigheter.

För egen del ser jag frågan ungefärligen såsom de sakkunniga. Av dessas undersökningar och av vad eljest i ärendet förebragts framgår otvetydigt, att befolkningen själv med endast enstaka undantag önskar behålla det svenska språket såsom undervisningsspråket i skolorna, enär den i en sådan skolundervisning själv ser det bästa medlet såväl för sitt eget och det uppväxande släktets andliga och materiella framåtskridande som överhuvud för ernående av ökad delaktighet i det svenska fosterlandets allmänna kulturutveckling. Mig synes under sådana förhållanden klart och naturligt, att denna befolkningens egen önskan icke får åsidosättas utan bör vara avgörande. Men givetvis bör regeln om svenska såsom undervisningsspråket icke utgöra hinder för en lärare att, där så finnes nödigt, använda finska såsom hjälpspråk. För min del har jag ej heller något att erinra mot att någon undervisning i läsning och skrivning av finska förekommer på högre stadier i folkskolan, i den mån undervisningsschemat härför må lämna utrymme. Vid det utarbetande av särskild undervisningsplan för nu ifrågasvarande bygder, som, enligt vad ovan berörts, bör äga rum, synes uppmärksamhet böra ägnas även åt detta spörsmål. Det torde jämväl vara möjligt att, där så skulle finnas önskligt, genom anordningar vid fortsättningsskolorna undervisningen bereda tillfälle till sådan undervisning, särskilt i det finska språkets rättskrivning, varav befolkningen i vissa av dessa trakter torde kunna hava praktisk nytta. Till denna fråga skall jag strax återkomma.

Beträffande organisationen av fortsättningsskolorna i de finsktalande församlingarna hava de sakkunniga uttalat sig för att de fortsättningsskolor, som här anordnas, måtte i regel göras till yrkesbestämda. *Den fortsatta undervisningens organisation.*

Vidare hava de sakkunniga framhållit de svårigheter, som resa sig mot organisationen av den fortsatta undervisningen i dessa trakter på grund av befolkningens kringstriddhet, de långa avstånden, bristen på goda vägar och lämpliga lokaler. Särskilda anordningar till undvikande av dessa svårigheter anvisas; sålunda förordas kortare koncentrerade fortsättningskurser, ambulering från plats till plats, samt anställande av särskilda lärare för grupper av sådana kurser.

Slutligen föreslå de sakkunniga, som vitsorda behovet för befolkningen i dess praktiska verksamhet av bättre kunskaper i det finska språkets skriftliga behandling, att skoldistriktet medgivas rätt att under vissa förutsättningar införa frivillig undervisning i finska språket i fortsättningsskolan. Avlöning till lärare i finska språket och statsbidrag till sådan avlöning böra

enligt de sakkunnigas mening utgå efter samma grunder som för lärare i ämnet arbetskunskap.

De sakkunnigas förslag har av skolöverstyrelsen tillstyrkts.

Vad de sakkunniga anfört om svårigheterna för ett lämpligt anordnande av undervisning i fortsättningsskola inom finnbygden synes mig giva vid handen, att det torde bliva nödvändigt, att för fortsättningsskoleväsendet inom dessa trakter särskilda bestämmelser utarbetas. Härutinnan är det dock icke möjligt att nu framlägga något förslag, utan torde därmed få anstå, till dess saken kunnat bliva föremål för närmare behandling av vederbörande myndigheter. Vid utarbetandet av dylika särskilda bestämmelser synes mig de sakkunnigas förslag om införande av frivillig undervisning i finska språket böra upptagas till närmare omprövning. För förslaget, att lärare i detta ämne skulle äga åtnjuta avlöning i likhet med lärare i arbetskunskap, förefalla emellertid tillräckliga skäl icke hava blivit anförda.

Under åberopande av vad jag här anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränsorter bevilja för budgetåret 1924—1925 ett *extra* reservationsanslag av 200,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela,

dels — med uteslutande av det nu i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget å 400,000 kronor till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar — uppföra ett *ordinarie* förslagsanslag av 430,000 kronor till folkundervisningens befrämjande i vissa av rikets nordligaste gränsorter,

dels ock medgiva, att föreståndarinnan vid skolhem eller arbetsstuga inom de finsktalande församlingarna i Norrbottens län må på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, vinna delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall ävensom förordna, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hemming Gadd.